

მ რ ი

№ 19

კვირა 13 თიბათე

№ 19

1910 წ.

საზოლიტიკო, სამეცნიერო და სალიტერატურო ჟურნალი

1910 წ.

რედაქცია უძორჩილესად სთხოვს ხელის-მომწერთ, ხელის მოწერის ფულის შემოტანა დაჩქარონ.

ზინაური მიმოხილვა

— 2 —

ჩვენს საზოგადოებრივ ცხოვრებას რომ დაუკვირდეთ, ბევრს არა სასურველს, საზოგადოებრივობის საწინააღმდეგო მიდრეკილებას შევნიშნავთ. სხვათა შორის საკმარისია ამა თუ იმ პირმა რაიმე საზოგადოებრივი ადგილი ხელში ჩაიგდოს, რომ სრულიად შეიცვალოს, გაიბეროს და ყოველი კრიტიკა მისდამი რწმუნებულ საქმისათვის პირად შეურაცხყოფად ჩასთვალოს. ეს შენ-ჩემობია, ეს მიდრეკილება კრიტიკის ალაგვისა, ეს სურვილი ყველას ჩაჩუმებისა ჩვენში ქმნის ისეთ პირობებს, რომელთა შემწეობით მიუდგომელი, პირუთენელი კრიტიკა შეუძლებელი გახდა. და თუ ვინმეს მოქმედებას შეეხეთ, აუცილებლივ შურისძიებას უნდა ელოდეთ. ამიტომაც ჩვენს ნამდვილთ, ხოლო უფრო ხშირად ნაძალადეგ საზოგადო მოღვაწეთ ყოველთვის აკლიათ სულიერი სიმშვიდე და გულახდილობა. შეუძლებელია რომელიმე დიდი საქმე აწარმოვოთ ისე, რომ რაიმე შეცდომა არ მოგივიდეთ, მით უმეტესად ჩვენში, სადა ერთს საზოგადოებისათვის თავდადებულს ხუთი და ათი საზოგადოების მტერი გვერდში უდგას და ცბიერობით შეიარაღებული წურბელასავით საზოგადო საქმეს ეტანება თავის პირად გამორჩენისათვის. მაგრამ მიუხედავად ამისა აბა ერთი მაგალითი დაგვისახელეთ, რომ რომელიმე საზოგადო მოღვაწეს თვითონ თავის პირით ელიარებინოს—ამ საქმეში ამ მართლაც შეეცდითო პირიქით რაც სისულელე და საზოგადოებისთვის საზარალო საქმე არ უნდა მოიმოქმედოს ამა თუ იმ პირმა, მაინც თავის მოვალეობად სთვლის ქება-დი-

ზინაური:

შინაური მიმოხილვა; ბუდი მკოსნის ა. შანშია-
 შვილისა; საზოგადოებრივი დაცემა; სიმანჩუკე,
 დრამა—ნ. შიუკაშვილისა; თბილისის თავად-
 აზნაურთა კრების გამო — დამოუკიდებელისა;
 ნუკალ ხანი — ივ. ბუქურაულისა.

დებით მოიხსენიოს თავისი მოღვაწეობა და ყოველი ღონე იღონოს, რათა შავი თეთრად დაგვანახვოს. ძნელია ასეთ პირობებში პირუთენელი კრიტიკა და მიუდგომელი განსჯა. მით უფრო საჭირო და ძვირფასია ჩვენთვის პირდაპირობა და მოურიდებელი კრიტიკა იქ, სადაც საზოგადო საქმე თითქო საპირადო საქმედ გაუხდიათ.

* * *

ტფილისის გუბერნიის თავად-აზნაურთა წლებიდან კრებაზე ერთი ფრიად საგულისხმიერო საკითხი იქნა წამოყენებული. ამ ბოლო დროს ქარლ-კახეთის თავად-აზნაურობა მეტად მოსაწონ გზას დაადგა. ის იძენს კერძო საკუთრებას და აჩაღებს სხვა და სხვა სამრეწველო მომგებიან საქმეს. მაგრამ რამდენადაც ეს მიდრეკილება საქებური და სასურველია, იმდენადვე სიფრთხილე და წინდახედულობა გვიართებას. რამდენადაც ფრთხილად ვიქნებით. რამდენადაც წინასწარ ავწონ-დავწონთ და განვსჯით ჩვენს მოქმედებას, იმდენად საქმისთვის უმჯობესი იქნება. გვგონია, შეცდომები საკმარისი ჩავიღინეთ, რომ ახლა მაინც სიფრთხილე ვისწავლოთ. მაგრამ ისტორია რომ ყველასთვის ვაკვეთილი იყოს, აქამდის კაცობრიობა ბედნიერი იქნებოდა. ჩვენს თავად-აზნაურობისთვის ისტორია, მისივე წარსული მოქმედება თითქო გაქრა. კრებაზე ის აზრი გამოითქვა, რომ რადგან თავად-აზნაურობა ყოველ წლივ საკმარისად დიდ თანხას ხარჯავს სხვა და სხვა საზოგადო საქმეზე, რადგანაც ამავე თავად-აზნაურობას საკუთრებად აქვს, რომელიც მოითხოვს მოვლას, ხარჯებს და სხვა, ამიტომ ავირჩიოთ საფინანსო კომისია, რომელიც ყოველილვე ნაბიჯს ჩვენი მოქმედების ხარჯების სფეროში ასწონ-დასწონს, განსაკუთრებით

შეისწავლის ყოველივე საკითხი და შემდეგ თავის მოსაზრებები წარუდგენს დებუტატთა საკრებულოს და საზოგადო კრებასო. პირველად ამ წინადადებას წინააღმდეგ თითქო არავინ იყო, თვით კრების თავმჯდომარე, თავად-აზნაურობას წინამძღოლიც სიამოვნებით მიეგება წინადადების. მაგრამ არ გასულა ორი დღე და როგორც კრების თავმჯდომარე წინამძღოლმა, ისე უმეტესობამ ამ აუცილებელ და ფრიად საჭირო ღონისძიებაში თითქო პირადი შეურაცყოფაც კი დაინახეს, საკითხი გაამწვავეს და კამათს მიმართულება მისცეს, რაც არავითარ საზოგადოებაში სასურველი არ არის. ჩვენს გამოჩენილ და ძლიერს მოღვაწეს უსაყვედურებდით—მეტად თავმოყვარენი და თვით ნებობის მიმდევარნი არიანო. ეხლა ეს თვითნებობა პრინციპად სურთ ალიარან. ფრიად სამწუხაროა ასეთი მოვლენა, ფრიად სამწუხაროა, როცა საზოგადო მოღვაწე საზოგადოებრივ პრინციპს უარყოფს და სასარგებლო საქმეს ყალბად გაგებულ თავმოყვარეობას უპირდაპირებს.

* *

ჩვენ თეატრი რომ ვერ არის მკვიდრ ნიადაგზე დამდგარი, ეს ყველასათვის ცხადია. და პირველი მიზეზი ასეთ მდგომარეობისა არის უსახსრობა. მაგრამ მიუხედავად ათასი დაბრკოლებისა, თეატრი ჩვენთვის ისეთი წმინდა და დიდმნიშვნელოვანი დაწესებულებაა, რომ არავითარ მსხვერპლს არ უნდა დავერიდოთ მის ასაყვავებლად. ხოლო როგორც ზნეობრივს, ისე ჭანებრივს დახმარებას მარტო საზოგადოებისაგან უნდა ველოდეთ. ამიტომაც საზოგადოების ძალის გაძლიერება, მისი მეტი ყურადღება ჩვენ საქმეს წინ წასწევს და ისეთ კალაპოტში ჩაადგებს, როცა სცენის მუშაკთა შეეძლება გულდამით და სიყვარულით ემსახურონ თავის საქმეს. საუკეთესო მაგალითს ამ მხრივ ჩვენ ქუთაისი გვაძლევს. ქუთაისში გასულ სეზონში საზოგადოების გულწრფელმა და სეროიზულმა მუშაობამ ისეთი კეთილი ნაყოფი გაამოიღო, რომ შემდეგისათვის გზა გაგვიკვალვა. 1909—1910 წლის სეზონში ქუთაისის დრამატულ საზოგადოებას გაუმართავს ორმოცდაცამეტი წარმოდგენა, რომელსაც დასწრებია 27 ათას კაცზე მეტი, ასე რომ თითო წარმოდგენას ერთაშუა რიცხვით დასწრებია 510 კაცი. ესეთი ჩინებული სეზონი ჩვენს სცენას არ მოსწრებია. აქ ნათლად დავინახეთ, რომ თუ საზოგადოება შეგნებულად მოეპყრობა თავის მოვალეობას, საქმესაც სასურველად დაავიკვინებს. ამიტომაც გულწრფელი მადლობა უნდა შევწიროთ, როგორც ქუთაისის დრამატულ საზოგადოებას, ისე არტისტებს ბ. გუნიას მეთაურობით, რომელთა შეთანხმებულმა და თავგანწირულმა შრომამ ასეთი ჩინებული ნაყოფი მოიტანა.

ბელი მგოსნისა

დრამა ხუთ მოქმედებად.
მოქმედება პირველი.

(გაგრძელება)
სურათი III

თამარ. ეს გულმა იცის და შემდეგ კი ყველა გაიგებს.

ლევან. „ეგ გულმა იცის!“ შენმა გულმა არა იცის-რა

და თუ რამ იცის, უეჭველად ის უნდა იცოდეს, რომ ძლიერ მალე შეიქმნები ამის მეუღლე და ამის ცოდნა არის უფრო სასიხარულო ვიდრე შენ ეხლა მოწყენილსა ყოველი გზედვს!

თამარ. უწინ გასქდება დედამიწა და უფსკრულს ჩანთქავს,

უწინ იგი ცა მომივლინებს მებს სასიკვდილოდ,— ვინემ მეუღლე შევიქმნები ამ თავლისა!

მე ეს არსება, პირში ვამბობ, მძავს, მეზიზღება!

ლევან. ენა მოიქერ, რაებას ჰბოდავ? (ერ-
არჩილ. ოჰ, დამცირებავ! (თად.)

ლევან. ჩვენ ყველას გვარცხვენ! სხვა დროს აღარ გაიმეორო!

როგორ, სჯიუტობ? მერე, ვისთან—კარგად დაფიქრდი.

არჩილ. (თამარს) მაგ აღელვებას ვერ აიტანს ნორჩი ქმნილება

ლევან. (არჩილს) ეგ ურჩობს მხოლოდ, რაც ქალების ხელობა არის.

მარტო დაგტოვებთ, არ შევუშლი გვრიტებს ალერსსა! (გადის. უკან გამდელი მისდევს)

არჩილ. (დიდი სიჩუმის შემდეგ ვნებით ადგისილი თამარს მიუახლოვდება)

რად მიმზერო ზიზღით, ოდეს თქვენთან მარტოკა ვრჩები?

აბა მომხედე, ეგ ტუჩები რას მოელოან:

მხურვალე კოცნას თუ ჩემდამი კვლავ სისასტიკეს. (ხელს მჭახვეს და ჭკოცნის. თამარ სტდილობს თავი გაინთავისუფლოს)

თამარ. (დაბნეულია, სტდილობს თავიდან მოაშოროს) ოჰ, მოეშველე, ნიკო, შენს სატრფოს,

ბარბაროსები ძალას ხმარობენ!

(არჩილი რა გაიგებს ნიკოს სხელს, თვით გაუშვებს ხელიდან. თამარ გაიქცევა)

არჩილ. (ზარდაცემული) „ნიკო, მიშველე!“ დიხ, ასე სთქვა!..

იგი შემისწრობს, სულით არ სცხრება!

ვის შეუძლიან წინ გადმელობოს, ფეხით საბრალო გაისრისება!

ყველგან წინ მიდის: მისი მნათობი

ახშობს და ჩრდილავს ჩემს ბედის ვარსკლავს,
რად ვიტანჯები!.. ერთხელ აღსრულდეს...
ჩემსა მეტოქეს გავუთხრო საფლავს!..

სურათი II

ტბის ნაპირი ქალაქ გარედ.

(სტენის სიდრეში ქალაქის ნაწილი მოსწავს. ტბის გვერ-
დით გორაკის ნასყით შეეყენილი. მარცხენა მხრით აღმა-
რთულა მადალი მთა, რომლის გარშემოც ხშირი, დაბუ-
რული ტყეა, ტყის ნაპირებზე მდინარე მიიკლავება იმ
ბილიკით, რომელიც გორაკს ჩამოუდის, გამაჩნდება ნიკო
შეტად დაღონებული და სევდით შეწუხებული. ტბის ზე-
რას მოვა. ნასყის კუნძის დაკუნძობა და დიდხანს სდუმს)

ნიკო. აი ადგილი,
უაღრეს მიყვარს,
და აქ განვიცდი
სრულ ნეტარებას,

როს გულ ახდილად ამოვსტყვამ სევდას
და განვაძლავებ ღრმა მწუხარებას! (ტბის ზე-
რას წამოწევა)

ახ, მთვარევ, მთვარევ! პირნათელო, უხვო სხივებით!
რად იყურები დაღვრემილი მიმქრალ ღრუბლებით?
ხომ არვის ეძებ? მითხარ, მთვარევ, მფინე ნათელი!
მეგობარს ეძებ, რომ გაუყო მწარე ნალველი?
თუ სატრფოს ეძებ, სატრფოს ამაყს შენებრ გაბა-
დრულს,
ნუ გინდა იგი! სევდას მიგცემს ღღე-გახარებულს!
(ტბის ზედას წამოწევა, გარედ ჩანგურას ხმა ისმის და
შემდეგ ირავლი იძახის: ჰაი, ნიკო!)

ნიკო. ვილაც იძახის.—რა გინდა, ვინ ხარ!
ირაკლის ხმა. შენი ერთგული მეგობარი ვარ!
ნიკო. პირდაპირ წამო და მომადგები!
ირაკლ. (შემოდის) სალამი შენდა, მეგობარო,
შენ სატრფოსაგან!

ნიკო. რაო, ეგ რა სტყვი?
ირაკლ. სალამს გიძღვნის!..
ნიკო. ვინა?
ირაკლ. თამარი!
ნიკო. ოჰ, ცაო, ცაო!—განა იმას კვალად
ვახსოვარ?

ეგ არა მჯერა!
ირაკლ. დაგაჯერებ!
ნიკო. სიტყვა მხოლოდ!
და განა ჩემს გულს დაამწვინდებს მხოლოდ სიტყვები?
ირაკლ. სცდები, ძმობილო!
ნიკო. ძლიერ ხშირად სიტყვით გვხიბლავენ
და გამოვდივართ, მეგობარო, მოტყუებულნი!
მაგრამ მითხარი, ნუ აყოვნებ, სად ჰნახე თამრო?
ნიკო. დღეს დილით ადრე გამოვიარე იმით
სახლისკენ,

იმ განზრახვით, რომ შენი თავი მე იქ მენახა,
მაგრამ ვერ გპოვე და ის იყო შინ ვბრუნდებოდი,

ხმა შემომესმა თამარისა მალლა ფანჯრიდან!
მიგელი ახლოს და დამიწყო მან გამოკითხვა...

ნიკო. რაო, რა გითხრა?
ირაკლ. ჯერ დამაცალე, ნუ მაწყვეტინებ!
ბევრი რამ მითხრა და თუმცა ბევრი მათგანი მახსოვს,
მაგრამ ბევრიც კი დამავიწყდა! აი რა მითხრა:
ჯერ ერთი ის, რომ შფოთიაო...
ნიკო. ჩქარა სტყვი ყველა!
ირაკლ. მოუსვენარი, ექვიანი...
ნიკო. სხვა რაღა გითხრა?
ირაკლ. სხვას რას მეტყოდა, თუ არ იმას,
რომ შენ უყვარხარ?

ერთხელ მე და შენ ის რომ ვნახეთ მთვარიან ღამეს,
სწორედ იგი დრო მოიგონა და გულ ამოსკენით
შეჰნატრა ზეცას, კვლავ ის წუთნი დაჰბრუნებოდა!..
შემდეგ მალლიდან ჩამოავდო მან ეს წერილი
და მთხოვა შენთვის გადმომეცა ძლიერ საჩქაროდ.

ნიკო. ნუ თუ ეს ყველა მართალი არის?
(წერილს კითხულობს)

ძვირფასო ნიკო, გიგზავნი წერილს
და იმედი მაქვს ეს დაგამწვინდებს;
ტყუილი არის, რასაც შენ ჰფიქრობ
რისთვისაც თვალთ ჰღვრი ცხარე ცრემლებს!
შენ ექვობ მხოლოდ... ექვი ბრმა არის...
ერთგულ სატრფოთა დამღუპველია;
იგი ჩვენ გეტანჯავს, სულს არ ასვენებს
და, ვით ლახვარი, გულის მკვლელია!
მოდით, მამწვიდე, სიტყვა მითხარი,
გწერს, სამუდამოდ შენი «თამარა»!

ნიკო. ოჰ, ღმერთო ჩემო! ნუ თუ ყველა ეს
მართალია?
ჩემო ერთგულო, ეს წერილი, მითხარ, რას ჰნიშნავს?
ხომ არ დამცინი, მითხარ სწორე, გამაგებინე!

ირაკლ. მაშ აგერ იმ ცამ მომივლინოს თავისი
რისხვა
და, როგორც მტვერი მთლად ამგავოს მიწის პი-
თუ გატყუებდე. | რიდან,
ნიკო. ტყუილია მაშ ის ექვები?
ირაკლ. შენი ექვები? ჰაი, ჰაი, რომ ტყუილია!
ნიკო. აღშფოთებულმა სიციბიერე შევწამე თამ-
როს!

ოჰ, მე აფჩარდი და შევეტოპე დიდ შეცდომაში!
წავალ, მოვიხიდი მასთან ბოდიშს მუხლ მოღრეკილი.
შევევედრები... აი ასე... ბოდიშს მოვიხიდი
რომ მახატოის ჩემი სიტყვა... ცილის წამება!
ირაკლ. აღსდექი ზეზე! რისთვის აფრქვევ
მდულარე ცრემლებს...

აბა, რა მოჰხდა სამავისო, სულ არაფერი!
შესციდი?—რა უყოთ? ვინ არის, რომ არ შემეცლა-
რიყოს?
წავიდეთ ეხლა შინისაკენ და გულფრთხილით
იმ ნეტარ წუთებს მოვლოდე, როს სატრფოს ჰნახავ!

(გადასმ. ტბის მეორე ნახაზზე გამაჩნდებიან: აჩილი, დათო, ბესარიონი, ვიო, თედო და სხვები)

არჩილ. ასე მოდევნით, მეგობრებო, მხოლოდ ფრთხილად კი. აწ რასაც ვეტყვით, ეს მხოლოდ თქვენ უნდა იცოდეთ.

(გარშეშო ადგილებს ათვალაურებს)

ფრთხილად. აქ ჩვენ უკრს არ გვიგდებდნენ. აი, რას ვეტყვით:

დათო. სოქვი გაბედულად. ჩვენს მეტი არაფერ არის.

არჩილ. ეხლა რაცა მსურს, მეგობრებო, თქვენ გაგიჟლავნათ,

ის არის მხოლოდ ერთადერთი საშუალება, რის მეოხებით გული მკვდარი კვლავ გაცოცხლდება. რამ განვიზრახე. ის განზრახვა თქვენ ყველას გასწრობთ

და დავინახავთ თქვენს სიყვარულს. გამბედაობას.

დათო. პირდაპირ გვითხარ, ყველაფერზე მზადა ვართ ჩვენა.

არა მართა ჩვენ. ჩვენთან სხვებიც ბევრნი არიან.

არჩილ. შენ ხომ ნიკოსა კარგად იცნობ?

დათო. ვიცნობ, რა იყო?

არჩილ. მგონი, შენც იცნობ ბესარიონ იმ საზიზარს.

ბესარიონ. ის იყო ერთს დროს მეგობარი, როგორ არ ვიცნობ.

ხან სწერს ლექსებსა, მას მგოსანსა ყველა ეძახის.

პატივსა სცემენ და ყოველგან მიღებულია.

არჩილ. არა, მეგობრად ნუ ახსენებთ. იგი დიდად მძაგს, და მაშასადამე ჩემებრ თქვენცა უნდა შეგძაგდეთ.

დათო. მაინც არ მესმის, თუ რაც გინდა მაგით გამოსთქვა.

მაგრამა ვგრძნობ კი სისასტიკეს გამომამეღავენებ

არჩილ. ის უნდა მოკვდეს.

დათო. უნდა მოკვდეს?

არჩილ. რისთვის გაჰფითრდი?

დათო. მე შემადრწუნა მაგ სასტიკმა შენმა განზრახვამ.

არჩილ. დათო, არ იცი თუ სიკვდილსა რისთვის მივმართე.

მაშ გამიგონე. (მეგობრებს) და თქვენც ყველამ უკრის დამიგდეთ.

შენ კარგად იცი ქალი მიყვარს ლევან მდიდრისა, მაგრამ მის ქალს კი დასანახად მე ვეზიზღები.

მერე, იცით თქვენ მიზეზი ამ სიძულვილისა?

მიზეზი, დიახ, ნიკო არის, ჩემი მეტოქე.

ეს ყველამ ვიცით ბრძოლით ვპოვებთ სოფლად სასურველს

და, აი, სწორედ ბრძოლა არის აქაც საჭირო.

ნიკოს მოვეკლავ და თამროს ჩემსკენ გადამოვიბრებ.

ყველანი. მოკვდეს, მოკვდეს, ძლიერ თავს იდებს...

ბესარიონ. თუ ნებას დამრთავ, მე მას ერთი გავუსწორდები.

არჩილ. არა, ჩემს მეტერსა მინდა თვითონ მოულო ბოლო.

ბესარიონ. ვაჰ, თუ შენიშნონ და თამარის აღარ მოგცემენ

მაშინ ლევანი არ ისურვებს სიძედ კაცის მკვლელს.

არჩილ. მაგისათვის კი, მეგობრებო, არ შეეწუხებები.

რა მომესპობა მე მეტოქე, გზა გამეხსნება.

დაე ნებით ნუ მომცემს ქალს ლევან მდიდარი.

ძალით მოვიბოვ რასაც ნებით ველირსებოდი.

(შაფს იტყვირება)

აგერ, ხომ ჰხედავთ იმ მალალ მთას თოვლით დაფენილს.

იქ, მის გარშემო სამოთხისებრ ჰყვავის ბუნება

და ათასფერად ყვავილები ტურფად იშლება.

იქვე მთის ძირში მდინარეა კარგა მოზრდილი

და სიჩუმესა არღვევს მისი შხული.

მთის მწვერვალოზედ, ფრიალოზედ ციხე-კოშკი სდგას

და მედიდურად გადაჰყურებს იმ არე-მარეს.

არ ვიცი, იგი ვის ეკუთვნის, ვინ ააშენა.

მისი კედლები შემოსილია მწვანე ხავსითა

და იგი მოწმობს, რომ დიდხნის აგებულია

და, აი, თამრო თუ არ მომცეს, იქ გავიტაცებ!

ეხლა წავიდეთ, მეგობრებო, და რაც აქა ვსთქვით

ის სისრულეში მოვიყვანოთ ჩვენ ყველამ საქმით!

ის ლაპარაკი მაშინ დაფასდეს,

როდესაც იგი საქმით აღსრულდეს!

ბესარიონ. მაგ განზრახვაში ჩვენ ხელს შეგიწყობთ,

შენთან გავიყოფთ ჭირსა და ლხინსა!

არჩილ. (ქისას აძლევს) აჰა, ეს ფული თქვენ მოიხმარეთ

დათო (თავისთვის) მაშ უნდა მოკვდეს ნორჩი არსება,

გამოესალმოს წუთი-სოფელსა;

იგი საბრალო გაჰქრება, წავა...

ველარ იხილავს მზის სინათლესა!

და რომ გადარჩეს, ვინ იცის შემდეგ

ნიქმა რა რიგად გადაიფურჩქნოს;

სოფელსა დიდი განძი შესძინოს!

არჩილ. დათო, რაზედ ხარ ჩაფიქრებული,

ან სახე რისთვის გაგფითრებია?

გემცნევა, რაც ვსთქვი, არ თანამიგრძნობ,

ჩემთვის სიკეთე არ გლომბია!

დათო. არა. მე ისე, მხოლოდ ვფიქრობდი

და ამა ფიქრმა შორს გამიტაცა;

შემასხა ფრთები, ოცნებით საესეს,

და, ვით ფრინველი, ცას ამიტაცა!
 ვფიქრობდი, მითომ შენი სურვილი
 და ეგ განზრახვა აგსრულებოდა;
 მითომდა ნიკო მოგვეკლა კიდევც,
 მაგრამ თამარი არ გნებდებოდა!

არჩილ. თუ არ დამნებდა, მაშინ მე ვიცი!..
 ყველაფერს შევძლებთ შეერთებულნი

ბესარიონ. შენ წინ გაგვიძებ, თუ გილალატოთ,
 ვიყოთ წყეულნი, შეჩვენებულნი!
 მაშ შეგობრობა რით დაგმიტყიციოთ,
 თუ სამსახური არ გაგვიწიოთ?
 რომ არ ვუმტყუნებთ, ყველამ შევფიცოთ!

ყველანი. ვფიცავთ მაღლა ცას, ძირს დედა-
 მიწას

ვფიცავთ ჩვენს ძმობას და შეგობრობას,—

რომ არ ვუმტყუნებთ ჩვენ შენს განზრახვას!

არჩილ. მაშ გაუმარჯოს ჩვენს შეგობრობას!

ყველანი. გაუმარჯოს!

(დათოს შეტი ყველანი გადაიხ)

დათო. (ღრმად ფიქრის შემდეგ)

ოჰ, არა, არა! ტურფა ბუნებამ

მე სუსტ არსებად არ გამაჩინა!

მე თვით ვიქმნები ნიკოს მფარველი

და ავმხედრდები მათ სურვილთ წინა!

ბოროტგამზრახველთ გული უარს ჰყოფს

და ვგრძნობ მოვიძიე მე კეთილს ნაყოფს!..

ა. შანშიაშვილი.

(შემდეგი იქნება)

საზოგადოებრივი დაცემა

— 36 —

იშვიათია ისეთი ერთი ქვეყნიერებაზე, რომელიც მუდამ თავისუფალი ყოფილიყოს. თითქმის ყოველ ერს გამოუვლია ხანგრძლივი თუ ხან მოკლე მონობა, მაგრამ ერთი, რომელიც თავის ვინაობას აფასებს, მონობაშიაც კი ქედს არ იხრის და ცდილობს თავის უფლება და თავმოყვარება დაიცვას. არაფერი ისე საზიზღარი დამშინებელი არ არის, როგორც ის მოვლენა, როცა მონა თავის მონობას ქებას ასხამს, ბედნიერების შარავანდელით ამკობს. ისტორია უცვლელი რამ არ არის. არავითარი გარეშე ძალა საშიში არაა, სანამ თქვენ გულში ჰქია არ დაიბუდებს არ დაგცემთ და თავმოყვარობას და იმედს არ წაგართმევთ. ქართველი ერთი დღეევანდელი მოვლენა არაა, მისი ისტორია ათასი წლობით ითვლება. ამ ხანგრძლივ ისტორიულ

არსებობაში მან შექმნა განსაზღვრული კულტურა, გამოიჩინა თავისი უნარი არსებობისათვის ბრძოლაში და მაშინ, როდესაც არა ერთი ერთი ჩანთქმულ იქმნა საერთაშორისო ბრძოლაში, მან თავისი სახე, თავისი ვინაობა შეინარჩუნა. და ყოველი ქართველი რომელსაც დღეს ქართველობა არ დაუხურდავებია სხვა და სხვა საპირადო საქმეზე, ვალდებულია ამ თავის წარსულს, ამ ხანგრძლივ წვა - დავეით გამოქედელ უფლებათ თავის არსებობისა პატივი სცეს, დაიცვას უკეთეს მომავლის მოლოდინში. ჩვენი კი სულ სხვას ვამჩნევთ. ჩვენი საზოგადოების ერთი ნაწილი ისე გაიხრწნა, ისე დაეცა და გათახსირდა, რომ „ვაშა ვაშას“ შესძახის იმით, ვინც ჩვენ არსებობას გზაზე გადაეღობენ და სრულს მოსპობას გვიქადიან. დენაციონალიზაცია, ჩვენი ეროვნული დარღვევა არ გამოიხატება მარტო ერთს რომელიმე მხარეში. ერის ცხოვრება მეტად მრავალმხრივია და როცა ეროვნული წყობილება იშლება, ეს შლა შეეხება მისი არსებობის სხვა და სხვა მხარეს. ყოველ უწინარეს ჩვენში დაარღვიეს სახელმწიფოებრივი შენობა, მოისპო ძველი ადმინისტრაციული განწყობილება, მოისპო სამართალი, აღმოცენებული ჩვენს ისტორიულ არსებობაზე, მოისპო დამოუკიდებელი ეკლესია, რომელსაც დიადი ღვაწლი მიუძღვის ჩვენს ისტორიულ არსებობაში, მაგრამ განსაკუთრებით სისტემატიურად დევნილ იქმნა ეროვნულ არსებობის დედაბოძი — ენა.

ქართული ენა განდევნილ იქმნა ადმინისტრაციიდან, სასამართლოდან, სკოლიდან, მას არსებობის გზას უკრავენ. ბოლო დროს იმდენად გაკადნიერდნენ, რომ კიდევ უპატიურად იხსენიებენ.

ფაქტების დასახელება აქ მეტიცაა. მაგრამ მაინც არ შეგვიძლია ერთი ფაქტი მაინც არ მოვიყვანოთ. მოგეხსენებათ, რომ ჩვენს ისტორიაში საზოგადოდ ხეობებს მეტად დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა, ყოველი ხეობა ერთნაირი ბუნებრივი სიმაგრე იყო, სადაც ხალხი უმრავლეს მტერთა შემოსევის დროს ბუნებრივ თავშესაფარი ჰქონდა. უთვალავი ნანგრევი ციხეთა და ეკლესიათა ნათლად მოწმობს, რომ ბოროტების ხეობასაც დიდი როლი უთამაშნია ჩვენს ისტორიაში. დღეს კი, წარმოიდგინეთ, მთელ ბორჯომის ხეობაში არ მოიპოვება არც ერთი სასწავლებელი, სადაც ქართულ ენას ასწავლიდნენ, გარდა ერთის სამრეწველო სკოლისა. ამ გარემოებამ ისე დასცა ქართული ენა, ისე შეეკრა გზა ქართულ წერა-კითხვას, რომ ჯარის კაცი თავის მშობლებს წერილს სწერს ქართულ ენაზე, ხოლო რუსული ასოებით. ამაზე უფრო გადაგვარების გზაზე შორს წასვლა ვანა შეიძლება?

მაგრამ უბედურება ის არის, რომ ამ გადაგვარების გზაზე უფრო შორსაც მივდივართ. ორი დღის წინად ტფილისის თავდაზნაურთა კრებაზე ერთმა წევრთაგანმა ქართულად ლაპარაკი მიიწილა-

მა. თავმჯდომარემ, გუბერნიის თავად-აზნაურთა წინამძღოლმა, რომელიც ყოველთვის აცხადებს, რომ ის დამცველია ჩვენი ტრადიციის და თავმოყვარეობის, მოლაპარაკე გაჩერა და წინადადება მისცა ქართულად არ ელაპარაკა. მაშ ქართველს თავისივე თანამომხეთა კრებაზე თავის ენით ლაპარაკი არ შესძლება. განა ამაზე შორს წასვლა კიდევ შეიძლება?

და აი სწორედ ამ დროს გამოდის ადამიანი, რომელიც არა ერთხელ გაგონებთ: მე ოცდა ათი წელიწადია საზოგადოებრივ ასპარეზზე ვმუშაობ და ყოველთვის ჩემი დევიზი პირდაპირობა და გულახდილი ლაპარაკი იყო. მე არ ვარ შეჩვეული ჩურჩულს და ორპირობას. ეს გულახდილი რაინდი გახლავთ ფრიად ენაწყლიანი, გრძლად და ხშირად მოუბარი, მაგრამ ოცდა ათი წლის განმავლობაში მაინც გამოიყრკვეველი საზოგადოებრივ სახის მატარებელი ბ. მიხეილ მაჩაბელი. და აი ბ-ნი მაჩაბელი საზოგადოებრივ კათედრიდან საყოველთაოდ აცხადებს: «ქართულ ენას არავითარი შიში არ მოელოს».

აი დასკვნა ოცდაათი წლის საზოგადოებრივ მოღვაწეობისა. მაგრამ ესეც ცოტაა. იმავე კრებაზე ნათლად ირკვევა, რომ მესამოცე წლებში დაიწყო ჩვენში მიწის გამოჯვანა. ამ გამოჯვანამ ჩვენს მოქალაქეობრივ ურთიერთობაში შეიტანა საერთო არევი — დარევა. თქვენ ასი წლობით მამულს ჰყოლობთ, თაობა თაობას მოჰყვება ამ მფლობელობაში, ხოლო მთავრობა ყველგან სახელმწიფო მიწის ეძებს, ყველას ედავება. ეს დავა მთელ ჩვენ ცხოვრებას აფერხებს, იწვევს საოცარ ხარჯებს, ხალხის გაღატაკებას, უფლებრივ რყევას და საღაო მამულების გავერანტებას. ეს მიხეილ მაჩაბელმა მშვენივრად იცის მაგრამ იმავე დროს აცხადებს: „არ არის წერტილი, სადაც ქართველთა ინტერესები ეწინააღმდეგებოდეს სახელმწიფო ინტერესებს.“ სახელმწიფო განყენებული რამ ხომ არ არის? ჩვენ ყოველ ფეხის გადადგმაზე ვგრძნობთ მის გავლენას, მის მოქმედებას და თუ თქვენ ვერავითარ საწინააღმდეგოს თქვენი არსებობისათვის ვერ ჰპოვებთ მის მისწრაფებაში, მაშინ საღადაა ეს თქვენი მამული-შვილობა? ან ვინ ხართ თქვენ? საღ არის ეს ჩვენი ინტერესების დაცვა? ჩვენ გვესმის, რომ ჩვენს საზოგადოებაში არა ერთნაირი შეხედულება არსებობს სამშობლოს შესახებ, გვესმის, რომ ასეთ დაქუცმაცების დროს ყოველგვარი არევი — დარევა შესაძლებელია, მაგრამ შეუწყნარებელია, როცა ჩვენ თვირან ჩვენს უფლებებს უარყვამთ და ვადასტურებთ იმას, რაც ჩვენ წინააღმდეგ არის მიმართული. მაგრამ რას იზამთ? აქაა ჩვენი საზოგადოებრივი დაცემა და დაძაბუნება.

სიმაზინჯე

ღრამა 4 მოქმედებად. ნ. შუიკაშვილისა

მ რ ა მ ე დ ე ბ ა მ ე ს ა მ ე

ბადი და ეზო ძნელადის სსხლთან. მარცხნივ სსხლის ერთი კედელი და კარები. (ღარია ზის და ჰქსოვს, შემოდის თომა: სახლში შესვლა უნდა. ხელში ქაღალდები უქირავს.)

ღარია. აქ მოდი, თომა.
თომა. რა განდა? (მიუახლოვდება.)
ღარია. ცვლილებას ვერას ამხნევე სონას?
თომა. ბრმა ხომ არა ვარ!.. ხსნ თავ-პირი ჩამოსტირის, ხსნ გადარეულივით მხიარული!
ღარია. მიხეცი იცი?
თომა. მიხეციანის მიხეცი ღმერთმა იცის.
ღარია. ვასოსავის უარი უთქვამს...
თომა. უარი?..

ღარია. ვასო გამოსტეხაა — წინად ერთ ქალთან დამოკიდებულებას შექნა... სონასაც ცივი უარი განუცხადებია ცოლობაზე.

თომა. (სასოწარკვეთილებით) აღარ ვიცი, რა ვქნა, ერთ დღეს რომ ჰატარა შედევითი მომეტეს, შეორეს ორი იმდენს ტანჯვა დამაწყებს!.. რა ვქნა, მითხარ, რა ვქნა?... თუ ჰკუდივან არ შემშალეს არ ვიცი!..

ღარია. დამშვიდდი, თომა...
თომა. როგორ დამშვიდდე, რომ ეოველ დღე ეს ოხერი ბედი (ბრაზით) წინასმეტემს.. წინას... წინას!.. (ფეხით უჩვენებს) წინას!.. (პაუზა) ვასო ისე მომწონს... ძლივს ჩემს გულმაც ჰატარა გაისხარა და აჭა!.. ისევე წინასი... წინასი!.. (სცემს ფეხს)

ღარია. ესლანდელი ქალები სხვა ხარად...
თომა. (ბრაზით) სხვანაირად, სხვანაირად!..
ღარია. მოელანარაკე როგორმე, იქნება შეგნებინა!..
თომა. (მწარედ) ხა, ხა, ხა!.. მე გამოტყინებულნი ბურჟუა და... რჩევა!.. ხა... ხა!.. (ბრაზით) მე მავათი ვარი ვარ... სხვანაირს ქვეშ უნდა ამომტყინეს სული, რომ მავათ ეგრეზს ტყუილან... აი ჩემი მოვალეობა!.. რჩევა, მამ-შვილური მუსაიფი... (გაიქნევს ხელს და შედის სახლში.)

ღარია. მოიცა!.. (მისდევს უკან)
 (ცოტა ხანს სცენა ცარიელია. ყვირილით შემობრბის გიორგი, უნდა ხეს მოეფაროს; შემობრბის სონაც და ბურთს მიარტყამს; ისევ გაიქცევა. გიორგი დაავლებს ბურთს ხელს და გამოუდგება სონას! სცენა ისევ ცარიელია, ისმის გიორგის და სონას ჟივილ-ხივილი. მეორე მხრიდან შემობრბის დაქანცული სონა; უკან ბურთით მოსდევს გიორგი)

სონა. (ჩაჯდება. სულს ძლივს იბრუნებს) დავიდალე!.. შეეოფა, გიორგი!..!
გიორგი. (აჯავრებს) შეეოფა!.. უშნა ხართ ქალები, უშნა!.. (ბურთს უმიზნებს) მოიკაგე თითი!

(სონა იკაკეავს) განს!.. იცი, სონა, ერთხელ მოელო გიმნაზია ქალაქ კარეთ წაგვიყვანეს სსსეირნოდ. გავმართეთ ბურთობა... ერთი ახალგაზრდა მასწავლებელიც ჩაერთა თამაშობაში... დრო მოვიმარჯვე და შიგ შლიანში დავაგვიკრე ბურთი! ხა ხა, ხა!...

სონა. ჯავრი გიჭრდა?

გიორგი. არა, ვეკლას გვიყვარდა!

სონა. მამ რას ერჩილი?

გიორგი. მაინც მასწავლებელია!...

(სონა უცებ გამოსტაცებს ბურთს, მიართულებს და გარბის. გიორგი დასტაცებს ბურთს ხელს და უნდა ესროლოს, მაგრამ სონა შეეფეხება საბას.)

საბა. ხე, ხე, ხე... სტელქობთ... გიბდებთ!..

(სონა და გიორგი აიწურებიან, ასე გგონია, ავი სული დანახესო. გიორგი ბურთუხით გადის. სონა გამშრალი დგას) რათ შესწვივით? მშენიერი სანახავია, როცა... (საბაგელის ალერსით) თქვენისთანა მომხიბლავი ბავშვი ცუდქობს...

სონა. (უცებ) მოკწინვართ?...

საბა. თქვენ... თქვენ?... აბა სიტყვით როგორ გამოვთქვა... .

სონა. მამ... (სამინლად გაფითრდება).. შემირთეთ.

საბა. (გაოცებული) როგორ? დამცინით -- თუ?

სონა. (ხელს გაუწვდის, თვითონ დაბლა იყურება) აი ჩემი ხელი...

საბა. (ხელს ჩამოართმევს) მე... გონს ვერ მოსულვარ...

სონა. (ზიზღით ხელს გამოგლეჯს) მოდი, .. აქ მოვილანჯავრებ... (წინ მიდიან, სხდებიან.) მე არ გეხუმრებთ... გნებავთ თუ არ შემირთეთ?...

საბა. მე.. ბედნიერად ჩავთვლი... მაგრამ ის?..

სონა. იმის ცოდნა ადარ შემიძლიან.

საბა. ხომ გიყვართ...

სონა. (გააწყვეტინებს) მაგაზედ ნუ ვილანჯავრებთ... ამასაც გატყვით—მე თქვენ არ მიყვარხართ... თანახმა ხართ?..

საბა. მე.. არა ვიცი.. არ ვიცი... თუ ეს სიზმარია... ასეთი ბედნიერება...

სონა. კიდევ ზირობა: სჩუქრად მამი ჩემის ვალი უნდა მომიტანათ.

საბა. დიდი სიამოვნებით..

სონა. მამ წადით და ის ბარათები მომიტანეთ... მე რე ჩემ დედ-მამას სთხოვეთ ჩემი ხელი...

საბა. (სიხარულით წამოდგება. მიდის. დაბნეულია. უცებ შედგება და მობრუნდება)... თქვენ არა ხუმრობთ?

სონა. (მკაფიოდ) არა. (საბა გაოცებული მიდის და რაღაცას ჩურჩულებს; სონა გაფითრებული საბას თვალს გააყოლებს. პაუზა. თომა სახლიდან გამოდის და აჩქარებით სადღაც მიდის. შეამჩნევს სონას და უცებ ბრაზით მიუბრუნდება)

თომა. რა გინდათ ჩემგან, თქვე მახინჯობა? (სონა

ნა გამშრალი შეპყურებს) აჰ, ამომიჭამეთ, ამომიჭამეთ... (ტირილის ხმა ისმის. უცებ გაბრუნდება და მარდად გავა. სონა ისევ ისე დგას. შემოდის ვასო, ჩაფიქრებული, გამშრალი)

ვასო. (დინჯად მიუახლოვდება) სონა... (პაუზა) მე აქამდის გული ვერ დამიჭერებია, ვითომ შენ სიყვარულმა აქამდის გაგიტაცა, რომ განთხოვარი ქალის უმანკობა დაქპარგე... ვერ წარმოიდგენ, რა ბორბტება ტრიალებს ჩემს გულში... ჩემი ბედნიერება სიზმარით-და მასხოფს.. უფიქროსი ის. რაც შეადგენდა ჩემს იმედს, სიცოცხლეს, მზის შუქს, სადაც შორს—შორს ჩავსუნა და დავრჩი მარტო... უიმედობის ჯურღმულში.. თვალის კაკლებიც-გი სიცივით შეეინება... ტვინიც ადარ ხურს... კათოშ... ტანჯვასაც-გი ვეღარ ვგრძნობ, მხლელ მცოცხ... მცოცხ...

სონა. (ისევ ისე გაშეშებული. მარტო ტუჩებით ლაპარაკობს.) დაივიწყე... მამატიე...

ვასო. (სასოწარკვეთილებით) გონებაც მაკან შეუბნება, მაგრამ გრძობა არ ემორჩილება.. რათა სიტყვი?.. რატო არ მომტყუე?.. ესლა-ვი... არა, არა... უფიქროსი შენი შეხება... ალერსი მომაგონებს, რომ (სამინელის ტანჯვით) შენ სწეტაკ ქალ-წულლობაზედ სხვამ იმეფა... იმეფა შენისავე სურვილით... არა—ამის დაფიქრება შეუძლებელია... შხამით ძვალ-რბილი გაიფიქრებთ და მხლელ მსთან ერთად განუღდება მიწაში...

სონა. (ჩუმად) მე?

ვასო. არა, არა, სონა. შენ ვერ წარმოიდგენ მამაკაცის ამ გრძობას.

სონა. ქალისას?

ვასო. (სასოწარკვეთილებით) ოხ, დემოთო.. როგორ ავიხსნა... როგორ დავანახევა განსხვავება...

სონა. დიან, შეუძლებელია.

ვასო. მამ რა დავგრჩენია... მითხარ...

სონა. მე სხვაზედ გათხოვება და თქვენ... ჩემი მეჯვარეობა.

ვასო. არ მესმის შენი სიმკაცრე.

სონა. მე საბას უკვე ზირობა მიუცია... (უცებ გაბრუნდება და სახლში შევარდება) (ვასო თავზარდაცემული დგას, მერე უკან გამოუღდება. სცენა ცოტა ხანს ცარიელია. შემოდის ილიკო და მარო.)

მარო. შევიდეთ, ილიკო, შენი ჭირამე.

ილიკო. მე აქ დავრჩება.

მარო. არა, არა, შენც მიშველე.

ილიკო. რითი გიშველო, ქალო?.. (დაცინვით) მაგისთანა „მალა“ მოსზრებას მე ვერც შეგვიტყობ, ვერც გაუმეფავდება. თითონაც არ იცის, რას სჩადის...

მარო. ილიკო, მეტად არის გამწარებული სონა.

ილიკო. მესმის, მარო. ძნელი ასატანი უნდა იყოს, მაგრამ ვასოსთანა ემაწვალს უარი არ ეთქმის.

მარო. (ჩაფიქრებული) მამა-კაცები ძალიან ადვილად სწევენ ავთ ამ საკითხს...

ილიკო. სრულებითაც არა. ეგულა ცოტათი მაინც პატიოსანი კაცი ტანჯვით და სინანულით იცანებს თავის წარსულს, მაგრამ ცხვარება, დროებას წეს-რავა საშინე-

ლი ძალა და მამაკაცის თავდაუქურდობა თითქმის აუცილებელი ხდება... მე შენთვის ცუდი ქმარი და მეგობარი ვარ? გასათხოვარ ქალად დარჩენა განა უმჯობესი იქნებოდა, ვიდრე ესხანდელი შენი ქმარ-შვილიანობა?

მარო. სონა უფრო განათლებული ქალია... უფრო სთუთი გრძობა ექნება...

ილიკო. არა. სონას თავში მსოფლიო ორიადე „ახალი“ აზრი ტრიალებს მეტი, ვიდრე შენსში... ყოველი ხანა რამე ახალ სკანონობა სკაითხებს წამოაყენებს სოფელში; კომუნისტების მოტრფიალენი ეცემიან ამ ახალ გზას და ახალ მიმართულებას ითვასებენ უფრო თავისი ადგილებული გრძობით, ვიდრე გონების თანა-დამარცხებით. ათასობით მისხერხელს იწინავს ეს ახალი კერძი ამისთვის, რომ ასი-ორასი წლის შემდეგ უარ-ყოფილი იქნეს ამავე ხალხისგან, ასეთი უოფილა მრავალი სარწმუნოებრივი, ზოლიტიკური და მხეობრივი სკაითხები.

მარო. (ხელს დაუქერს და ხვეწნით) მაინც წამოდი, ილიკო... იქნება გავაწყოთ რამე.

ილიკო. ანა, წამოდი, მაგრამ მე გახუმებული ვიქნები... (შედიან სახლში)

(შემოდინან საბა და დარეჯან. ეტყობათ მხეცური კმაყოფილება, რომ ხელში მტრედი ჩაუვარდათ. საზიზღრად ხითხითებენ)

დარეჯან. მისე კერე... გაება?... ხი, ხი, ხი...

საბა. გაება გაება, ხი; ხი, ხი...

დარეჯან. დიდ უარსედ-გი იყო ქაღბატონი და...

საბა. თითხეუ გაყო თავი... ხე, ხე, ხე...

დარეჯან. ხი... ხი, ხი... ზატარაკული მაინც გაუძლება... ხი, ხი. ისე ჩაუჭირე კლანტები, რომ... (გამხმარ თითხებს საზიზღრად ჰკვლანტავს)

საბა. (იხიცი თითხებსა ჰკვლანტავს) სუნთქვას შეუსუთავ...

დარეჯან. (კილოს იცვლის) გააკე-გია, რომელმა დაანება თავი?

საბა. რაში შეკითხება.

დარეჯან. (გველურად, საიდუმლოდ) იქნება იმ სტუდენტმა ისარკებლას და...

საბა. (ფიორღება) ჩავახრჩობ ამ თითხებით... კბილებით გამოფიადრი ექლს... (პაუზა) შენა გკონია, რომ...

დარეჯან. შეარა მგონია რა, — მაგრამ შესაძლას...

საბა. იცო რა?... მაგრამ არა... მაგასედ დაზარაკი რომ დაუწყო, შეიძლება იწეინოს და... ხედიდგან გამოსხეტეს.

დარეჯან. (გველურად) მართლას, მაგრამ... ნასუფრადის სტუმარი რომ გასდე?...

საბა. მამან... (კბილებს აღრქიალებს) დავახრჩობ... ჭერ-გი ჩემად... (პაუზა, მხიარულად) გი არა მგონია ზატარასების ზამხულები არიან... გამომიტულებლას, რომ იყოს რამე... ხე, ხე, ხე...

დარეჯან. ხი, ხი, ხი... მეც კერე მგონია...

საბა. ესება შენ სხლში შედი და მშობლები აქ გამამაგსავენე.

დარეჯან. კარგი, (მიღის. კარებთან შედგება და მობრუნდება. ხითხითით და თითქმის კვლანქით) მაგრა ჩაუყარე... ხი, ხი, ხი...

საბა. ხე, ხე, ხე... ეგ მე ვიცი... (პაუზა) მისე კერე, კუხიანო... შენი დდეცა თენდება... ხე, ხე, ხე... გარეხილი დედაკაცებიც-გი ზიზღით იქირავებდნენ თავისთ გათელილ ტანს და ესება ეს... ნორხი, ხელ-უხლებელი ბავშვი!.. შეკრული... შეკრული .. გასაფურჩქნია!.. (მხეცურად, ტანის უწმინწური მოძრაობით) უუე... (კბილებს შეკრული) თვალთ მიხედიდება, როცა წარმოგიდგენ მის უმანგო სხეულს ამ კლანტებში! (თითხებსა სძარღვებს) მთელი მდებრობითი სქესის ჯავრს ამაზედ ვიერი და, თუ მაგან ჩემში დეგუბებულ ჟინს გაუძლო, ქალი ეშმაკი ვოფილა!.. (სახლიდგან აჩქარებით გამოღის ვასო და პტრ-და-პირ საბასთან მიღის)

ვასო. სწორედ თქვენი ნახვა მინდოდა...

საბა. ხე, ხე, ხე!.. რით შემოდინან გემსახუროთ?..

ვასო. თქვენ სონას ირთავთ?

საბა. დაის... ეგ სონას სურვილია!..

ვასო. ეგ შეუძლებელია!

საბა. მიზეზი?

ვასო. მეტი ჯავრისგან სონა გთავის ჰკვასედ არ არის და თითხნაც არ იცის, რასს სჩადის!

საბა. ეგ იმის სქმეა.

ვასო. თქვენ ნება არა გაქვთ ისარკებლათ მისი უკიდურესი მდგომარეობით.

საბა. ეგ ჩემი სქმეა.

ვასო. სონას თქვენ ეზიზღებით.

საბა. არც ეგ არის თქვენი სქმე.. სსოგადოდ... კიკრძლავთ სონასედ დაზარაკს.

ვასო. (ატაცებული) მე თქვენ ნებას არ მოგცემთ...

საბა. (ყრუდ) დედა-მიწა რომ შუასედ გაირღვეს, ცა თავსედ ჩამომენგრეს, მთელი ფოჯოხეთი რომ წინ გადამიდგეს—ფერს ვერ მცველენებს და შენ... სუსტო მატლო... ჭიავ, გზასედ შედობები?... ჩამომეცადე... გასრეს...

ვასო. (გიყვივით მიიწვევს) მხეცო, მე შენ...

საბა. აღელვებული, გველივიდცივათ, ჩააშტერდება თვალეზში. ვასო შემკრთალი უკან დაიხევის) ხე, ხე, ხე...

ვასო. (შეზარული უკან-უკან იწვევს) დმერთო... სონა და ეს... ეშმაკი...

საბა. (თვალს არ აშორებს და სატანასავით) ხე, ხე, ხე...

ვასო. (უკან-უკან მიღის) დმერთო. დაიფარე... (უცებ გაბრუნდება და გავა)

საბა. (თვალს გააყოლებს) ხე, ხე, ხე... (სახლიდგან გამოღის დარია,

დარია. უგეტრავად... თქვენ თურმე აქა ბრძანებით და შე-გია...

საბა. (მოწიწებით ხელს ართმევს) ხე, ხე, ხე... იქ მგონი სულ ახალ-გაზრდობას შეკრებილი და მე აქ...

დარია. დაბრძანდით... თომაც ეხლა დაბრუნდება... (სხდებიან)

საბა. როგორა ბრძანდებით?..

დარია. ეს რა გვიჭირს... გახლავართ... თქვენ როგორღა ბრძანდებით...

საბა. მეც არ ვიცი... მე ეხლა ისეთი ადელეგებული ვარ, რომ...

დარია. რა მოხდა?

საბა. ქ. დარია, გთხოვთ, როგორც დედას, სონა მომცეთ...

დარია. სონა მოგცეთ?..

საბა. დიას!

დარია. გმადლობთ უურადღებისთვის. მაგრამ... სონას უკვე საქმრო ჰყავს... (შემოდის თომა) აი თომაც...

თომა. ბ. საბას ვახლავართ!..

საბა. გამარჯობა... (ხელს ართმევს) როგორ მოგვიტოვებ?...

თომა. ეს... ჩვენ რა მოსაკითხნი ვართ... ქვეყნის უბედურებას ჩვენთვის მოუცლია...

საბა. ბუდის მომხიზარი ბევრია, თომა,

თომა. არა, ბ. საბა, ჩვენთვის მეტად მოუცლია იმ დალოცვილს... ისე დღე არ გავა, რომ თავში არა ჩამკრას.

საბა. ეს, თომავ, ხნავ სხვის ომში მამაცია.,

თომა. (წრფელად) გეფიცებით, ბ. საბა, ზირველ უნდას გაუცვლი ჩემ ბუდს.

საბა. ხე, ხე, ხე... გამოცდილი კაცი ხარ—არ შეგშენის ეგეთი ლაზარაკი...

თომა. რას ვდგევართ... დაბრძანდით... (სხდებიან)

საბა. აი, ჩემო თომა, ეს იყო ეხლა მოვასხენე შენს მეუღლეს... სონას გთხოვთ...

თომა. (მოიკრუნჩხება და მოწიწებით) აკი მოგასხენეთ, ბ. საბა, რომ სონას საქმრო ჰყავს შეთქი...

დარია. მეც ეხლა მოვასხენე...

თომა. თქვენი უურადღება ჩვენთვის დიდი ზატოვია, მაგრამ...

საბა. (დინჯად) მოიცა, მოიცა, თომა... სონას საქმრო აღარა ჰყავს—განა ეს თქვენ არ იცით?

თომა. (არეული) არა ჰყავს?... ჰო... დიას... არა...

დარია. ცოტა სხვა ნაირად გახლავთ საქმე, ბ. საბა... იმათ უსამოვნობა მოუვიდათ. მაგრამ იმედი გვაქვს... შერიგდებიან.

თომა. (გახარებული) დიას, დიას... იმედი... შერიგდებიან...

საბა. (დინჯად) ეგ ეხლა შეუძლებელია: ისინი საშუალოდ დაშორდნენ ერთმანეთს.

დარია. (ღიმილით: უნდა გააქარწყლოს) რა ბრძანებას...

საბა. (დინჯათ) სონამ თითონ მითხრა...

დარია. () (გაოცებულნი) სონამ?!

თომა. ()

საბა. (დაცინვით იღიმება) დიას.

დარია. როდის?

საბა. დღეს. (სიჩუმე. თომა და დარია ერთმანეთს შესცქერიან გაწბილებულნი) ბ. შენაბეც გამოტყდა—მათი შერიგება შეუძლებელია.

დარია. (რბილად) ეგრეც რომ იქონ, ბ. საბა, ჩვენ ზირობის მოცემა არ შეგვიძლიან... რომ მოგვხსენებოთ, ესლანდელი შვილები უბრალო საქმეშია და არ ემორჩილებიან მშობლებს...

თომა. (გახარებული) დიას, დიას... მაგის გადაწყვეტა მხოლოდ თითონ სონას შეუძლიან... თქვენისთანა ზატოვსანი კაცი-კი არა, შენახშირე რომ აირჩიოს, უარს ვერ ვეტივით... ხე, ხე, ხე!..

საბა. რასაკვირველია!.. მე უკვე ვიცი მისი სურვილი...

დარია. () ვისი?

თომა. ()

საბა. სონასი!

დარია. (შეშფოთებული) თქვენ უკვე სთხოვეთ ცოლობა? (თომა და დარია მოუთმენლად შესცქერიან)

საბა. არა! (პაუზა. დარიას და თომას გულზედ მოეშვებათ და სიამოვნებით ამოიხუნთქავენ) სონამ ზირველმა გამომიცხადა სურვილი ჩემი ცოლობის!

თომა. ()

დარია. () (წამოცვივდებიან განცვიფრებული სურვილი?)

საბა. დიას!.. აი ამავე ადგილას... ნახევარ საათის წინ!.. (თომა და დარია გამშრალნი, აღშფოთებულნი დგანან და დაბნეულნი შესცქერიან ხან ერთმანთს, ხან საბას. ვერაფრის თქმა ჰერ მოუხერხებიათ. საბა კმაყოფილი, თვალეზ—მოკრულთული შესცქერის)

თომა. (ბუტბუტებს) ეგ შეუძლებელია!.. ეგ... (პაუზა)

დარია. (დაფიქრებული) მე ეხლა ვეფლავიერო მესმის!.. უური მიგდეთ, ბ. საბა... მეც ქალი ვარ—მესმის ჩემი შვილის სულის კვეთება!.. სონას უეფარდა და ეხლაც უეფარს ვასო, მაგრამ იმათ ისეთი უთანხმოება მოუვიდათ, რომ შესძლოა მართლაც საშუალოდ გაშორდნენ ერთმანეთს!.. ამ მოულოდნელმა უბედურებამ იქამდის მოჰკვიათ სასოება სონას, რომ მზად არის თავისივე კბილებით დაღრღნას თავისი ხორცი!.. კაცს რომ კბილი სტკიავს, მზად არის თავი ქვას შეხარცხოს და სონას ხომ ეხლა სული სტკიავს!

თომა. (გახარებული) მართალია, მართალია...

საბა. ეგრე რომ იქონ, სონა ზირ-და-ზირ თავს დაიხრჩობდა... მორჩა და გათავდა!..

დარია. არა, ბ. საბა! სონას ტანჯვისთვის ეგ მცირე შედავით იქნებოდა!.. უცებ სიკვდილით ვერ იურის ვაფარს თავის უბედურებაზე და... ხე გამიწერებოთ, ბ. საბა,—მეტს წამებას ვერ მოაგონებდა თავისთვის, ვიდრე თქვენზედ გათხოვებას!..

თომა. (გახარებული) დიას, დიას...

საბა. (დინჯად. ბრაზი მოსდის, მაგრამ თავს იკავებს) მე ძალიან ვწუხვარ, რომ თქვენი ქალის არჩე-

უნაი არ მოგწონთ, მაგრამ შეტი ღონე არ არის—უნდა გაწყენინოთ...

ღარია. (ჩააშტერდება) მშვიდი ქალი რომ კარს მოკადგეთ და ზურის გულსთავის თავისი ტანი შემოკოვა-ვაზოთ, მაიღებთ?

საბა. ე-ე-ე სხვა საქმეა...

ღარია. (გულ-მოსული, მტკიცედ) ახა დაუკვირდით... ან რა დიდი ფაქტი უნდა... შე არა მჯერა, რომ თქვენ ეს არ გესმოდეთ...

საბა. (ცივად) შე თქვენი ქალი დიდი ხანაა მომწონს; ესეა თითონვე ისევეა ჩემი ცოლობა...

ღარია. (ცხარედ გააწყვეტინებს) ცოლობა-კი არა—დანის დაკვრა გთხოვთ და თქვენ უღესთ ამ დანას გულ—ღვიძლში გასატარებლად.

საბა. (ცივად) ერთი სიტყვით...

ღარია. (ცხარედ გააწყვეტინებს) ერთი სიტყვით, თქვენ უნდა სინანო თავი დასწებოთ.

საბა. მხოლოდ ერთ შემთხვევაში.

ღარია. რამელში?

საბა. თუ თითონ სინა შეტყუების უნდა... შე ძლიან ვწუხვარ, რომ თქვენ ვერ გწყენით, მაგრამ ვერცხვია... თქვენი გულად მოვიგო... მატრიალურად მაინც შეგამსუბუქეთ, გაჭირვება... (ამ უკანასკნელი სცენის დროს თომა ხან ღარიას შევკურებდა და უხაროდა, როცა ის კარგად ასაბუთებდა სონას დაცვას,—ხან საბას და, ასე გგონია, ელოდა—რითი გათავადება ბრძოლა. ღარია დამარცხდა, სონას ხელიდანა ჰგლეჯენ—თომამ ეს შეიგნო)

თომა. (მოიკრუნჩხება, ხელებს იშმუშენის და ტკბილი, ფარისველური ხითხითით) ხე, ხე, ხე... მაშ გვზირდებით?... დიდად გმადლობთ... იცით?... ხე, ხე, ხე... ვაღი გვანატიეთ და... შეც წინააღმდეგი არა შექნება—რა... ხე, ხე...

საბა. (უბიღვან ბარათებს იღებს) აი, ჩემო თომა, შენი ბარათები... სინამც მთხვავა ამ ვაღის მოხსნა და შე დიდი სიამოვნებით... შემდეგშია...

თომა. (ჩამოართმევს ბარათებს და ზედ დახითხითებს) ხე, ხე, ხე... დიდად, დიდად გმადლობთ, ბ. საბა... ერთი სიტყვით, ვაკვებდნიერეთ... (მთლად მოკრუნჩხული ალერსით შმუშენის ბარათებს; ასე გგონია, ებარებაო, მოკაკული მიუახლოვდება და ქვევიდან შესცქერის საბას) იცით, რა? (პაუზა)

საბა. რა?

თომა. (უცებ ამყად წველში გაიშლება) აი რა. (შეკუმშულ ბარათებს ესვრის პირი—სახეში, საბა ერთს ნაბიჯს გადასდგამს უკან და გაცოფებული შევკურებს.)

რას მიუყრებ?... არ მოელოდები განა ჩემისთანა ვაკვავი ცხენისგან წიხლს?... გეგონა—იქამდის დამონე, შეჭბოტე ადამიანი, რომ მასში გაცურა ადარაფერი დარჩა?... დაახ, შეიღებებისთვის შე ბეჭი დამცირება გამოფარე, ბეჭჯელ შენც გამოეყე მახინჯი ფეხებით, მაგრამ ვმარა...

გეგონა, იქამდის დავკარგე ადამიანური სხე, რომ ფუფიოთ მომიყოლიდი და ჩემისვე დასტურით დაჭკორტინდი ჩემს შვილს, შე ევაო, შენა?! ხომ შედავ, კადევ შემძღობა წიხლის გაქნევა!.. აკრიფე შენი კენის მსხვერზლი... გასწი... იბიე, ბორტო. ძმის შურა!.. (მღელვარები-საგან ატაცებული) გამძრე უკანასკნელი ტევაი... აჭა!.. (იძრობს დაძველებულს სერთუქს და ფეხეფთან მიუტდება) (იხსნის ყელ—სახვევს და ესვრის) გასწი!..

ღარია. (აშოშმინებს) რას შერები, თომა?!.. (იღებს სერთუქს და წამოასხამს)

თომა. არა, არა!.. მაგისია—მიეცი!.. გაიხადე შენც ფეხ-საძელი და მარტუი მაგ იუდას! (ღარია აშოშმინებს) (სახლიდან გამოდის სონა; უკან მოსდევს მარო, ილიკო, დარეჯან და გიორგი. ყველანი გაცოცხლებული არიან—ვერა გაუგიათ—რა. სონა გაფითრებული, დინჯად, წარბ—შეუხრულად წინ წადგება, დანარჩენი უკანიდან ირგვლივ შემოერტყმიან. მძიმე სიჩუმე.)

სონა. (მტკიცედ და მკაფიოდ) შე მივეცი ცოლობის ზირთა ბ. საბას და გთხოვთ წინააღმდეგობა არ გაუწიოთ, მით უფრო, რომ ჩემი გადაწყვეტილება შეურეკვია! (დარეჯან საბასკენ გადავა და კმაყოფილად იღიმება. შუა სცენაზედ დგას სონა; მეორე მხარეს თომა და ღარია; უკან მარო, ილიკო და გიორგი)

მარო. (განცვიფრებული) ზირთა?!
ილიკო. ()

თომა. (სონას) დემეტმა შენც შეგჩვენოს და... ეგ ხომ შეჩვენებულა და შეჩვენებული!.. (შევარდება სახლში)

ღარია. (მიუახლოვდება სონას. ალერსით.) შვილო, სინა...

სონა. (თხოვნი) დედი, გთხოვ... (უცებ მკაცრად) თავი დამანებეთ!..

ღარია. (მწარედ) დემეტმა დასწყევლას მრუდე დრეკა, რომ შენისთანა მახინჯებს ზრდის! (ტირილს ვერ იკავებს და სახლში შევარდება)

მარო. (მოეხვევა სონას) სონა, შენი ჭირიშე, რას სჩადი?!

სონა. (ცივად) გთხოვ, შენც თავი დამანებო!

ილიკო. (დინჯად სონას. ალღევებს ძლივს იკავებს) შე შენთან საქმე არა მაქვს... შენ ისეც ძლივსდა სუნთქავ!.. ტკბილი სიტყვა ენას არ მადგება... (მიუბრუნდება საბას; ყრუდ და მტკიცედ) თუ შენ ამ საზიზღრთბას ჩაიდე, ისედაც საზიზღარო, მაგ მსვენის თავს გაგებო!.. (უცებ მიუბრუნდება მაროს და აშურებით) წავიდე!.. შენი შეგობობაც ვედარას უშველის... (სონაზედ) დაიმტვრა ამ სცენადვის ურემი!.. (მოკიდებს მაროს ხელს და მიჰყავს. მობრუნდება) ტარტაროზებო, დაეპატრონეთ!.. (გაღიან)

გიორგი. (უკანა დგას და ტირის. უცებ ბრაზით შესკვივლებს) შე შენ მოგკვავ, კუზიანო!.. (მუშტით დაემუქრება და გავარდება) (სიჩუმე. სამნივე უნძრევლივ დგანან. სონა გაშტერებული წინ იყუ-

რება. მერე საბა და დარეჯან შეხედავენ ერთმანეთს, გაიღიმებენ და სონას გადაჰხედავენ. ორთავენი დინჯად მიუახლოვდებიან ფებ—აკრეფით, ასე გგონია ეშინიათ, არ გაუფრინდეთ დაჭერილი ჩიტო. საბა ერთ მხარეს მოუდგება, დარეჯანი მეორეს. საბა და დარეჯან ხელზე ხელს მოჰკიდებენ და ალერსით შეჰყურებენ. მათი ხელის შეხება სონას ელექტრონიკით გაუვლის: ხელებს ზიზღით გამოჰგლეჯს, ერთ წამს გონს მოვა, გაფითრდება და გული მისდის. საბა და დარეჯან აქეთ—იქილგან ხელებს სტაცებენ, რომ არ წაიქცეს)

დარეჯან. გული შეუწყუხდა!

საბა. არა უშავს—რა... სკინიბი გაუხსნათ!.. (ცალი—ცალი ხელით უჭირავთ და მიწოლილ სონას საყელოს უხსნიან)

საბა. ხე, ხე, ხე!.. მაინც ჩვენია!.. ხე, ხე, ხე!..

დარეჯან. მაინც ჩვენია! ხი, ხი, ხი!.. (ეშმაკე-ბივით დასტრიალებენ და საზიზღრად ხითხითებენ)

ფ ა რ დ ა .

მოკმელება მამოთხე

მდიდრულად, მაგრამ უშნოდ მოწყობილი. სასტუმრო ოთახი საბას სახლში. შუაზედ გაჩაღებულია ხომლი. დაწმენილი-დაკრიალებული ავეჯი. დიდი სადღესასწაულო შემზადება უნდა ეტყობოდეს. მარჯვნივ კარი საწოლ ოთახში, მარცხნივ—სასადილო

ოთახში, შუა კარი კარში გასასვლელი.

(ფარდა, რომ აიხდება, სცენა ცარიელია. შემოდის შუა კარიდან ფილიპე, 50 წლისა, გაქალაჩივებული, მშვიდი სახე, საზოგადოდ შნოიანი კაცი. გაზიზღილი სუფთა სერთუკი აცვია. რამდენიმე შამპანიურის ბოთლები უჭირავს; შედის სასადილო ოთახში და ისევ ჩქარა ბრუნდება ხელ-ცარიელი. ღამის თორმეტი საათია).

ფილიპ. (დინჯად ფანჯარასთან მივა და ცას შეჰყურებს. ღია ფანჯრიდან მოსიანს კამკამი, ვარსკვლავებით მოქედილი ცა. ეს ფანჯარა მოქმედების ბოლომდე ღია დარჩება) ჯერ არ ჩანს!.. უმოთვალო, მაგრამ მშვენიერ დამა. (იქვე ფანჯარასთან ჩაჯდება და დაფიქრებული ცას შეჰყურებს. დინჯად ასე გონია, თავის ფიქრებს ემუსაიფებო) საკვირველია!.. გუშინ ახლაგაზდა, დამაზი საქმრო — დღეს-კი სხვაგვარად იწერს ჯვარს!.. ისიც როგორზე, დემროთ შეგცოდე!.. გუშინდელი-კი შეჯვართა ჰეჯეს!.. (თავს გაიქნევს და მწარედ ჩაიციხებს) ძალიან გაჰკვირვანდა ხალხს!.. (გაიზმორება, დაამთქნარებს და პირზე ჯვარს გამოისახავს) ოხ. დემროთ, დემროთ!.. (შუა კარებში თავს შემოჰყოფსთ ეთრებში გამოწყობილი მზარეული. სახეზედ ეტყობა, რომ ეშმაკი კაცი უნდა იყოს)

ფილიპ. (უკმაყოფილოდ) რაო?

მზარ. არაფერი... არ მოდიან?

ფილ. ჯერ არ ჩანს... გირჩევენა, სმზარეულს თავს არ ახეებდე... გაგიფუტლებს!..

მზარ. გაგიფუტლებს, შე შენ გითხრა, ასო კაცის სმზადისში ვართ!..

ფილ. ცოტანი რომ არიან, რიგინად დახვედრარ უნდა?!

მზარ. არა, თუ დემროთი გწამს, რომელმა უნდა ჰამოს რამ?!. სტუმრებს და ჰატარძლს ბოდმისგან ექნებათ შეკრული კრიჭა, მეფეს სიხარულისგან!..

ფილ. კარგი, ხუ გააბო შენებური!.. რათა... რა უჭირთ?..

მზარ. ვითომ არ იცი!..

ფილ. ძალას ვინ ატანდათ?!

მზარ. აი ეგ მეც ვერ გამოვიარე!.. იცი, ფილიპე, ერთ ძალიან მდიდარ კაცთან ვიყავ მზარეულად და იქამდის ჰქონდა გაფუტებული სტომაქი, რომ ჰირში ვერას ჩაუშვებდა, თუ მწარე, მლაშე, ცხარე რითიმე არ იყო შესავებული!.. ბოლოს ის გამოვიგონა, რომ ხორცს ცოტა დამზღის სუნი უნდა დასცემოდა —უამისოდ ვერა სწამდა!.. ხი, ხი, ხი!..

ფილ. მერე რაზედ მოგაკონდა?

მზარ. აი დღევანდელ ქორწილზე!.. ვერ გამოვიარე, რად მისდევს ეს მშვენიერი ქალი ჩვენ კუზინას!.. ი ახლაგაზდა სტუდენტო-კი შეჯვარედ ამოიყენას!.. ხი, ხი, ხი!.. ჩხუბი მოუვიდათ!.. ცოდ-ქმრობა მახსოვს ქათანი-კი არ არის, რომ ერთი ჩხუბის შემდეგ გაიფრენეს!.. თუ უმძრახები არიან, ეს შეჯვარება რაღა ეშმაკია?!

ფილ. რა ვიცი, რაზედ მოუვიდათ ჩხუბი!..

მზარ. კარგი და ჰატარძლანია!.. გაიფრენენ—გაიფრენენ! ჩვენ კუზინას რაღად მისდევს!

ფილ. (ჩაფიქრებული) განათლებული ხალხია... ჩვენ ვერ მოუხვდებით!..

მზარ. ხი, ხი, ხი!.. იცი რა?.. შე მგონია მგ ქალსაც განათლებით ჰკუთის სტომაქი აქვს გაფუტებული და საქმროც აკი ასუხებული აიძინა!.. ხი, ხი, ხი!..

ფილ. ეგ ჩემი საქმე არ არის...

(ისმის ელექტრონის ზარა)

ფილ. (წამოდგება, დაფაცურდება) წადა... მგონი მოვიდნენ!..

(მზარეული მარდად გაიქცევა; ფილიპეც აჩქარებით გაჰყვება. ცოტა ხანს სცენა ცარიელია. მოისმის დარეჯანის და ფილიპეს ლაპარაკი. შემოდის დარეჯან, უკან შემოსდევს ფილიპე)

დარეჯ. (მორთულია საქორწილოდ) სცაა მოვლენ... ხომ ეველაფერი მზად არის?

ფილ. მზად გახლავთ.

დარეჯ. სულ ათნი ვაქნებოთ... არა დაგაკლდეს... დათვალე კარგად!..

ფილ. გახლავთ! (გადის სასადილო ოთახში)

დარეჯ. (აღელვებულია. დადის და თითებს ისრებს. რალაცხედ ფიქრობს და იღიმება) ისე ვარ

აღვლევებული, ასე გგონია, მე ვიყო ზატარძლი! (მწარედ) ხა, ხა, ხა!.. მე!.. ხა, ხა, ხა!.. უგელასგან დაწუნებული დარეჯან!.. ჩვენი მზარეულიც-გი არ შემირთავს!.. ხა, ხა, ხა!.. (ბრაზით) ჩემისთანა უხეირო ქალი იქვე აკვანში უნდა ჩახსჩინო!.. რით უნდა შეიფაროს ქალმა ამდენი დამცირება და ტანჯვა?! რა მინახავს, ან რას მოველი ამ წუთი-სოფელში!.. (დაცინვით და ზიზლით) ხა, ხა, ხა!.. განჯმა საბამც-გი იშოვნა სიყვარული!.. ხა, ხა!.. საბამ, საბამ!.. ხა, ხა, ხა!.. არა, ის ქალბატონი-გი მაგის სიყვარულით არა დნება, მაგრამ მაინც!.. მესმის ჩემი ბატონისანი რძლის გულ-ხადები!.. საბას ცხოვრებას დასტუეებს და სიყვარულს-გი... ამ სტუდენტს შეუნახავს... მაგრამ... (ბრაზით და მუქარით) ვერ მივართვია!.. ვერ შემოდგას ფეხი ჩვენს სახლში!.. [დაცინვით და მწარედ] მეტი რაღა დამჩენია! ფხიზელი ძაღლივით მოუყარაულებო!.. ან-გი... (ჩაფიქრდება) რისთვის?... ჩემი კუზინი ძმისთვის?... ხა, ხა, ხა! განა არა!.. სულ მათ ფიქრში არა ვარ!.. ხა, ხა, ხა!.. (საზიზლრად) ვერ ერთი კარგა გვაიფუნოს მახინჯმა საბამ!.. ებ სტუდენტო ხომ თავს არ დაანებებს... (გველივით, ასე გგონია, რაღაცას ებარება) ისეთ დროს წავაყენო ბუნებური ქმარი თავს, რომ თავისი კბილებით დაიკვლიაფოს კუჭები!.. ხი, ხი, ხი!.. (დინჯად დადის. ბოროტად ოცნებობს. საწოლ ოთახის კარებს შეაღებს და დაცინვით ათვალთვობს) ხა, ხა, ხა!.. როგორ მოწყობ სიყვარულის ბუდე!.. ძვირფასი ხსენებები, მარმალღოს ზირ-საბანი, ვეებერთელა სარკე თავისი მწვერბილობით, შიშველა ქალების სურათები და თვით სიყვარულის ტანტრეკანი თფლივით თეთრი ლეიბ-ზეწყებით!.. ეს ზღაპრული ცისფერი განათება!.. საბანებზედაც-გი სიყვარულის ზატარა ღმერთები დაფრინავენ და უმიზნებენ ზაფია ისრებს კუზინის გულს!.. ხა, ხა, ხა!.. ფრთხილად, სიყვარულთ ძმაგ!.. მაგ ისრებმა შენს დამხად გულს გვერდით არ აუარონ და სტუდენტის გულს არ დაესუნუნეს!... (აჩქარებით გამოდის ფილიპე)

ფილიპე. მგონი მოვიდნენ!.. (ისმის ზარის წკრილი.)

დარეჯან. წადი ჩქარა, კარა გააღე!... (ფილიპე გადის)

დარეჯან. ნეტავი მე რა მადედეგებს (ხელებს ისრებს. მიუბრუნდება შუა კარებს და დაცინვით) მობრძანდით, მობრძანდით, გვარიტებო ხა, ხა, ხა!... (ისმის ფეხის ხმა. კარი გაიღება და შემოდინან საბა და სონა, საქორწილო ტანისამოსში. უკან მოსდევენ დარია, თომა, ილიკო, მარო, შაქრო. გიორგი. ყველანი ჩაფიქრებულნი და დამმარებულნი არიან. სონა გაფითრებული, უმოძრაო, პირისახით, ზეზეული მძინარესავით. მარტო საბას ეტყობა რაღაცა აჩქარებული მიხვრა-მოხვრა.; ცდილობს მღელვარება შეიმავროს.)

დარეჯან. (მხიარულად მიუახლოვდება სონას და ჰკოცნის) მომიღვინჯე, სონა... ღმერთმა ტკბილად შეგაბერათ! (სონა გაშეშებული დგას, პასუხს არ აძ-

ლევს, ასე გგონია, არც-კი ესმისო.) მოგილოცავ შენც, საბა! (ჰკოცნის. თომას და დარიას) მოგილოცავთ ქალის გაბუნებულებს. (ისინი პასუხს არ აძლევენ)

საბა. (უნდა დაარღვიოს უხერხული მგლოვი-არობა და მხიარულად, შინაურულად) დაბრძანდით ბატონებო... დაიღებოდით!.. (სონა მიჰყავს დივანთან და სვამს) მე ესლავ გახსლებით... დაბრძანდით!.. (საბა გადის სასადილო ოთახში; და დარეჯანიც უკან გაჰყვება. ყველანი უკან კედელთან მწკრივად სხდებიან და მწარე ჩაფიქრებულნი ძირს იყურებიან სონა წინ დივანზედ ზის და გაშტერებული იატაკს დასტკერის.)

ვასო. (მიუახლოვდება სონას და ჩუმად) ორი-ოდე სიტყვა მაქვს სთქმელი... აუცილებლად!.. როგორ მე მოახერხე!.. (მათ ლაპარაკს არაფერს ყურადღებას არ აქცევს. სონა დინჯად გაშტერებული შეხედავს ვასოს და ისევ დაჰხრის თავს. ვასო მოშორდება მძიმე სიჩუმეა.)

(შემოდინან საბა და დარეჯან)

საბა. (მითომ მხიარულად) აბა, მობრძანდით... თითო ჭაქა ღვინით მაინც დაგვლოცეთ... ხე, ხე, ხე!.. (ადგილიდან არაფერს იძვრის, მიუახლოვდება თომას და დარიას) მობრძანდით!.. (დარია და თომა ზარმაცად აღვებიან)

დარეჯან. (მივა სონასთან და ხელს მოჰკიდებს) წამოდა, სონა, მეფე-დედოფალი უნდა დაგლოცეთ... მაშ!.. ხი, ხი, ხი!.. (სონა ავტომატიურად დგება და მიჰყვება. დარეჯანს გამოჰყავს სონა; სხვებიც ზღაპრით მისდევენ, დარჩებიან მხოლოდ მარო და ილიკო!...)

მარო. (ჩუმად) წამო, ილიკო!..

ილიკო. (სიბრაზით) ა-აღარ შემიძლიან!.. ამ საზიზღრებას ვეღარ უტყურ!..

მარო. რა დროს ეგებია!.. წამოდი!..

(შემოდის დარეჯან)

დარეჯანი. მობრძანდით... დალოცეთ მეფე-ზატარძალი!

(ილიკო ზედაც არ შეხედავს; გამძვინვარებული შევარდება სასადილო ოთახში. უკან გაჰყვება მაროც.)

დარეჯან. (დაცინვით თვალს გააყოლებს) ხი, ხი, ხი!.. (დარეკს ზარს.) (შემოდის ფილიპე)

დარეჯან. აბა, მოდი ჩქარა რაც გვაქვს... ესენი აქ დიდხანს არ დაჩქებიან!

ფილიპე. ემ საათში!.. (გადის)

საბა. (შემოდის) უბრძანე?

დარეჯან. ესლავ მოიტანს!..

საბა. (თვალებით უჩვენებს სასადილო ოთახისკენ) რა მხიარულად არიან!.. ხე, ხე ხე!..

დარეჯან. თვალი მაგათაც დაუგათ!.. დღეს და მეტე ჩვენი კარა მაგათთვის დაკეტილი იქნება.

საბა. მამ არა და!.. ეს გოგონა ხომ ჩავიგდეთ ხელში!.. ხე, ხე, ხე!.. (სიამოვნებით ხელებს ისრებს)

დარეჯან. წავიდეთ... ი შენი ზატარძლი არ გააზარან!.. სი, სი, სი!..

საბა. სე, სე, სე!.. წავიდეთ, თორემ მგლოვარე ყვავებოვით სხედან... სე, სე, სე! (გადიან) (სცენა კარგა ხანს ცარიელია. საზოგადოდ ამ სცენის დროს ფილიპეც და მზარეულიც ძალიან დინჯად უნდა ლაპარაკობდნენ. სასადილო ოთახიდან გამოდის ფილიპე და იქვე კარებში ჩერდება. საჭმელი უკვე მოუტანიათ. ფილიპე დაფიქრებული იყურება სასადილო ოთახისაკენ; მერე თავს გაიქნევს და იქვე კარებთან ჩაჯდება. შუა კარებში თავს შემოჰყოფს მზარეული)

ფილიპე. (ჩურჩულით) შენ რაღა გინდა?

მზარეული. (ჩურჩულითვე) ერთი, ერთი!.. — შევსებო!.. (ფეხის თითებზედ მიუახლოვდება კარებს და ფრთხილად სასადილო ოთახში იყურება) დედა, დედა!.. რა ლამაზია!.. აი შენ სხადგაზრდა უფლაშ-კი რაუ თხრა, რომ ეგ გოგო ხელიდან გაუშვი!.. ესლა ძლიან შუბლი შეიკარ, მამა გიცხონდა, შენც-კი არ ჩაუკონო ეგ ტუჩები!.. ამ მაიმუნმა უნდა მიიკრას გულზე!.. ფუი!.. ფილიპე) ერთი-ორი ყოჩადი ამხანავი და, რა ბიჭი ვაქნებოდი, თუ მაც ქალის მადლში არ ჩავდებოდი და არ გავიტაცებოდი სადმი!.

ფილიპე. კარგი, ბევრს ნუ ყებდობ... წადი...

მზარეული. იცი, ფილიპე, ერთხელ... (უცებ) ზატარძლი ადგა... მგანი აქეთ მოდის... (გაეგრძედა ფილიპე გაიხედავს სასადილო ოთახისკენ და ისიც შუა კარებში გაეა. შემოდის დინჯად სონა: უკან მოსდევს დარეჯან)

დარეჯან. რად გამოხეულ, სონა... უხერხულია.

სონა. თავი ამტკივდა... ესლავ მოვალ... (დარეჯან ტუჩებს დაპრანქავს და გაბრუნდება. სონა დივანში ჩაჯდება. შემოდის ვასო, ხელში ჰიქით წყალი უჭირავს და კარებიდანვე ხმა მაღლივ ლაპარაკობს)

ვასო. აი ცოტა წყალი მიირთვით, თუ თავს ცუდადა ჰგრძნობთ...

სონა. არა, არ მინდა...

ვასო. (ჰიქის დადვამს და საჩქაროდ მიუახლოვდება. სხაპა-სხუპით დაუწყებს ლაპარაკს) სონა, დრო არ გვაქვს გრძელი ღამაჩვეთვის... არ შემოძლია დაგთმო... მზადა ვარ შეურიგდე წარსულს შენს გატაცებას... მე მოხლოდ ეკლესიაში შევიგენ, რომ ჩვენ არამც — თუ ვაუბედურებთ ჩვენ თავს. არამედ არ ჩვეულებრივ საზიზღრობას, შეუნდობელ ცოდვას ვიღებთ მე და შენი დეე დაფიტანჯო, ოდნად შენ ჩემი იყო..

სონა. თქვენ არაფერი ტანჯავს არ მოგელოდათ...

ვასო. მაგას ნუ იტყვი, სონა — შენი წარსულის დაფიქვება!..

სონა. (გააწყვეტინებს) ეგ არავია

ვასო. (დაბნეული) როგორ?

სონა. მე თქვენს მეტი არავინა შევარება და უმანკო ვარ...

ვასო. დმერთო ჩემო, ეს რა შესმის.- მამ რად დაიდე ცილი?... მე არაფერი არ შესმის!..

სონა. მიტომ არ გესმით, რომ თქვენ მხოლოდ თქვენი ტანჯვა განსოვთ...

ვასო. მე მაინც არ შესმის!.. წინ რად გადაუდექ ჩვენს ბედნიერებას, თუ უმანკო იყავ?

სონა. სწორედ იმისთვის, რომ უმანკო ვიყავ და... აღარც ბედნიერება იყო შესაძლო..

ვასო. მამ შენ დაგინებებს ჩემთვის თავი და არა მე შენთვის.

სონა. სწორედ.

ვასო. ეგ სიგიჟეა, სონა.

სონა. რათ არის სიგიჟე, — განა თქვენ თავი არ დამანებეთ, რაცა დარწმუნდით ჩემს არა უმანკოებაში?

ვასო. რომ იცოდე, სონა, რა გარემოება არტყია ემასწვილ კაცს ბავშობიდან, დარწმუნდები, რომ მისი უბედური თავ-დაუტყრლობა დიროსა სიბრალულისა და არა ზიზღით უკუ გდებისა. რაც შენ შემოიყვარდი, ჩემთვის სხვა ქალი აღარ არსებობს. ნუ-თუ ეს შენთვის სკამარისი არ არის...

სონა. მე ისეთი უვიცი ვიყავ ცხოვრებისა, რომ უბედურება მეტად მოულოდნელად დამატყდა... ვუღარ გავძიე... ერთი-ღა დამჩნა წმინდათა-წმინდა, ნუკეში და მოულოდნელად ისიც წარყვინილი ვნახე... (შემოდის დარეჯან; ასე გგონია რალაცის ეძებს)

დარეჯან. (როცა თვალს შეისწრობენ) თავი ისევე გტკიავ, სონა? მოგვეწინა უმატარძლოდ... სი, სი, სი...

სონა. ესლავ მოვალ (დარეჯან გადის, თან მათ ათვარიელებს)

ვასო. (გადაწყვეტილ) მე შენ თავს არ დაცანებებ

სონა. ესლა მაცაზედ ღამარაკიც მეტია.

ვასო. (ყრულ) გიმეორებ — ჩემი ცოდვლი თავით მე აქედან არ გავალ... ჩემგან ესლა ყველაფერს მოკლოდე; დასაკარგი მე აღარა მატყს-რა..

სონა. (შეშფოთებული) რა კანზრახვა გაქვს?..

ვასო. ჯერ მეც არ ვიცი კარგად, ვიცი მხოლოდ რომ უშენოდ აქედან არ გავალ და, თუ აუღიებულები კახდა... (პაუზა)

6. შიუკაშვილი.

(დასასრული იქნება)

თბილისის თავადაზნაურთა კრების კამო.

— 2 —

გარეშე მუერებელთაგანა ვინც კი დაესწრო კრებას, თუ კი გულწრფელად გაითვალისწინებს ყველაფერს ნალამარკვეს; — თამამად დამეთანხმება, რომ ამ კრებამ არა სისაიმოვნო და კიდეგან სამწუხარო შაბუტლილება მთა-

დინს უმინარსობით და მიეკრძალებით. თავიდანვე კრებას არა ჩვეულებრივი ხასიათი მიეცა, თითონ თავმჯდომარე და ზოგაერთნი მისი თანამოაზრენი ადელგუბულის და სიმშვიდეს მოკლებული სხით ეკამათობდნენ რაზონიანს წვერებს, აღარ აცდიდნენ სიტყვებს და ეს უკანასკნელი ადელგუბულის ამ უსამართლობით და მიდგომილობით, ერთი ორად ცხარობდნენ. კრება დანიშნული იყო ანგარიშის და ხარჯთ-აღრიცხვის განსახილველად და რაზონიანს სრული უფლება ჰქონდა სხვა და სხვა წამოყენებულ კითხვებზედ ასხნა და მასუხი მოეთხოვა—მაგრამ ეოველი შეკითხვა რაზონიანს მხრავ საშინლად ადელგუბუდა თითონ თავმჯდომარეს და მის კრებულს და მასუხის მაგვარად ხშირად აჩერებდნენ მოკამათს და ზირში ბურთს სწრიდნენ. ასე რომ კრებიდან სამართლიანად არა ერთსეულ შენიშვნეს თავმჯდომარეს, თუ კი ეს განხილვა თქვენს კრებულს ადელგუბუს, - იხებეთ, დაგვიმტკიცებთ თქვენი წარმოდგენილი ანგარიშით. რაზონიანს შეძლების დაგვარად ცდილობდა საზოგადოებრივი და მრინციანაღური ხასიათი მიეცა კამათისთვის, საზოგადოებრივ სარგებლობით ესეღმძღვანელა, როდესაც ცდილობდა გასვალის შემდგომის, ხალო თავმჯდომარე სარგებლობდა თავის ძალოთ და აშურებდა კრებას ანგარიშის დამტკიცებას. ასევე მოქმედნენ ხარჯთ-აღრიცხვას. რაზონიანსაც კი-სმა ჩიკმინდა და ორი—სამი მუნქტის გარდა ეველა ციფრები თათქმის უკამათოდ დამტკიცა. ჩვენის აზრით კი თუ გულდასმით გადავუღებთ თვალს წარმოდგენილ ხარჯს—თავისუფლად შეგვიძლიან იგი შევამციროთ. ავიდოთ, თუ გნებავთ, თითონ სადემუტატო საკრებულის ბინა, ამის შესახებ შარშანც აღძრეს კითხვა და მამან საკრებულო დახმარდა კრებას, რომ ერთ წელიწადში მკ კითხვას გადავწვევტოთ, გადმოვალთ ძველ ბინაზე და ამით ხარჯს შევამცირებთ. იგივე გაიმეორეს დღეს და ხარჯის შემდგომის ნაცვლად, კიდევ მოუმატეს. ავიდოთ ახლა ქარვასდა, რომლის წმინდა შემოსავალი თანდათან კვებულობის და ბოლოს სამს თუმსამდე ჩამოვიდა; ნუ თუ არ შეიძლება, — უფრო სდად და არა ბიურკრატულიად მოეწეოთ მისი მართვა-გამკება. განა ერთი მოურავი ვერ მოუვლიდა ელექტრონის სადგურს და მთელ ქარვასდას? გადავალთ თვალი ხარჯთ-აღრიცხვას და ნახვით, რომ შემწეობას ადელგუბუს იმისთანა დაწესებულებებს, რომელნიც არ საჭიროებენ მათ დახმარებაში, ამავე დრეს კი ჩვენ განმანათლებელ და საჭველმძღველო საზოგადოებისთვის ქართულ გიმნაზიის გარდა ძლიერ-ძლივობით იმეტებენ, უველა ეს რა გულდასმით მოქმედნენ კრებას, მკვიდრად დამდგარი თავის მოთხოვნებზე რაზონიანს—მამან მათ ბეგრი ადარ დასჭირდებოდათ ღანარავი იმის შესახებ, თუ რომელ ჩვენ საზოგადო საქმეს უნებრატისობა მიეცება—საშუალო და დაბალსკოლას, წერაკითხვის საზოგადოებას თუ მწიწის საკითხს. ეოველი ციფრთ ხარჯთ-აღრიცხვისა რომ გარკვევ კავთვადისწინებით კრებისათვის, მამან შეძლების დაკვარად დაკმაყოფილებული იქნებოდა. სამწუხარად რაზონიანს ბოლოს მოქმედებობა და, თუ გნებავთ, ცრტა გაუბედობაც დეტრ

ყო, მეორე მხარე კი ჩვეულებრივად აჩერებდა ხარჯთ-აღრიცხვის დამტკიცებას. დასსრულ უნდა ვაღვიროთ, რომ სდა ამოღენა ფული ტრაილის—რა დაწესებულებაც იგი უნდა იევეს, --საჭიროა, რომ ამ დაწესებულებასთან ერთად არსებობდეს განსაკუთრებული ორგანო ფინანსიური, საბიუჯეტო კამისია, რომელშიაც უნდა ეველა დარვის სპეციალისტები მოჭვენენ, და ამ ორგანომ ზედმიწევნით უნდა შეისწავლოს ანგარიში და ხარჯთ-აღრიცხვა და თავისი დასაბუთებული აზრი წარუდგინოს ხალომ საკრებულოს საზოგადო კრებისათვის მოსასწენებლად.

დამოუკიდებელი.

ნუსკალ ხანი

ისტორიული მოთხრობა.

(გუძღენი ძმებს კოტეს და მიტროს).

XIV

მეფის ბრძანება: „იარეთ სისწრაფით, რომ შაბათის გასათენებლად უეჭველად თავს ზარი დასცეთ ლეკებსა“-ო, მტკიცედ აასრულა თუშეთში გამოგზავნილმა მხედრობამ. პარასკევის მხეს ჯერ არ მოესვენა, როდესაც მხედრობამ გადალახა ნაქერლის, წყაროიანის მთები და ჩავიდა გომეწრის ხევში.

კახეთიდან ჯარის მოსვლის ხმა მთელ თუშეთს მოედო. ამ ხმაზე მთელი თუშეთი ფეხზე წამოდგა. ყველა, ვისაც-კი შეეძლო იარაღის ტარება, გამოვიდა საბრძოლოვლად, აესხა იარაღი და გამოემურა ბრძოლის ველისაკენ. სახლში დარჩნენ მხოლოდ მანდილონები თავიანთ ბავშვებით და ფრიად მოხუცებულნი, რომელთა სიცოცხლის უკანასკნელი წუთები უკვე დათვლილი იყო და ერთი ფეხი სამარეში ედგათ. მთებში მწყემსებმაც მიანებეს თავი ცხვარს, დასტოვეს ბაღების ამარა, „თუნდ მეგოს სულ ერთიანად დაუქამია“-ო და გასწიეს მამულის დასაცველად. სოფელ ჯვარბოსლის ხიდან ჯარს დაუხვდნენ მანდილონები.

„
სამყინერის ლელეს გადმოღის (ჯარი)
ცის არ გასწვდება ნამიო,
გადმოღის გომეწრის უბეს
ქალებთ დასწერეს ჯვარიო“...*)

ლოშქარი დაბანაკდა დასასვენებლად თუშეთის ალაზნის ნაპირზე სოფელ ჯვარ-ბოსლის პირდაპირ. შეზინდა. მზავრობისაგან დაღლილ-დაქანცული მეომრები ძილს მიეცნენ. მაგრამ ვინ იცის, ვის დაეძინა და ვის არა იმ ღამეს იქ. მძიმე ღამე იყო მე-

*) თუშური ლექსი;

ომრებისთვის ის ღამე. ვინ იცის, ვინ ნახავდა მგორე ღამეს და ვინ არა...

სრული სიჩუმე იდგა. მხოლოდ ყურს ესმოდა წელი გუგუნის თუშეთის ალაზნისა და აქა-იქ მოკვარე ცხენების ფრუტუნნი.

ბანაკის ცოტა გაშორებით, სალოცავის კარის წინ, სადაც ესვენა წმიდა დროშები, რამდენიმე მეომარ თუშს მოეყარა თავი და რაღაც ბაასი გაებათ. მათ შორი ახლოს სიბნელეში გამოჩნდა კიდევ ერთი, რომელსაც გაჩქარებით მოდიოდა იმ ჯგუფისაკენ.

— ბაჩო, შენ ხარ? გაუძახა ერთმა იმ ჯგუფიდან.

— მე ვარ, გიორგი, მე! იყო პასუხი.

— მოდი, კაცო, ჩვენ შენ გელით, სადა ხარ აქამდისინ?

— ცხენთან ვიყავ, სთქვა ბაჩომ, მივიდა თუ არა შეყრილ მეომრებთან,—ახალი გახედნილი აჯგულლა, და მეშინიან ამ სიკეთის დროს წოვათაში არ გამეპაროს. ისევ დაბმა ვირჩიე.

— აბა არ შეეფიცოთ? მიუბრუნდა ბაჩო შემდეგ ამხანაგებს, როცა აუხსნა ამხანაგებს თავისი დაგვიანება.

— მაშ რისთვის შევიყარენით აქ, უთბრეს ამხანაგებმა,—უეკველადა უნდა შეეფიცოთ.

— საფიცრის ჯოხი გაქვთ? ჰკითხა ბაჩომ.

— მე მაქვს, სთქვა ომალოელმა და მიაწოდა ბაჩოს არყის ჯოხი ნახევარი ადლის სიგძისა.

— ვფიცავ წოვათის ბერ სამებას, დაიწყო პირველმა ბაჩომ, რა გამოართო გიორგის საფიცრის ჯოხი,—ყფიცავ სპეროზის წმიდა გიორგის, ვფიცავ ყველა მთის და ბარის წმიდანებს, რომ უკანასკნელ წვეთამდის შევანთხვე ჩემ სისხლის მტერს. გმობილი ვიყო, წყეული, დევნილი ცოფიან ძაღლივით ჩემ საყვარელ სამშობლოდან, ნუ მელიროს სამარე ჩემ წინაპრებთა საფლავებს შორის... სამარე მოკლებულ ჩემ ღეშს გლეჯდეს მხეცი და წიწკნიდეს გაუმადარი სევე-ყორანი... დამენატროს მოძმეთა სალამი, წინ დამეგულოს მათი სახლის კარები, ნუ მელიროსოს მკედარს ჩემ მშობელ დედის ცრემლები, შხამად და გესლად მექცეს მისი ტკბილი რძე—თუ თქვენ, ძმებო, მხარი არ დაგიჭიროთ, თუ გავტეხო ფიცი, თუ მტერს ზურგი ვუჩვენო და თქვენთან ერთად არ მივეგებო, როგორც გამარჯვებას, ისე სიკვდილს. ან გამარჯვება, ან სიკვდილი, ვფიცავ დიდებულ ღმერთთ, ამ სალოცველ მადლს, ამ წმიდა დროშას... დაასრულა ბაჩომ.

— ამინ... ამინ... ერთხმად წამოიძახეს დანარჩენებმა.

ბაჩომ დააქდია საფიცრის ჯოხი და გადასცა ომალოელს. შეჰფიცა ომალოელმა და მასთან ყველამ იქ მყოფმა. ყველამ დააქდია ჯოხი. შეჰფიცეს, რომ ყველანი გაწყდებოდნენ ბრძოლის ველზე და დამარცხებას კი არ ნახავდნენ. ერთი ხმით გადას-

წყვიტეს ფიცით, რომ რაც მოსელოდათ, ანთას როგორმე გაანთავისუფლებდნენ და თვით ნუცალ ხანს მიუხტებოდნენ კარავში.

გათავის ფიცი თუ არა, შეფიცულ მეომრებმა შეიტანეს საფიცრის ჯოხი ხატის საბძანებელში; ამის შემდეგ მივიდნენ ბანაკში დასაძინებლად.

გათენებამდისინ ჯერ კიდევ კარგა ხანი იყო, როდესაც ლაშქარი წამოიშალა და გაუდგა გზას. გაიარა სოფლები ჯვარბოსელი, ვერხოვანი და გადალახა ნაყივიჩოს მთა. ნაყივიჩოს გზა გადადის ჩაღმის ხევიდან პირიქით თუშეთში სოფ. ფარსმის პირდაპირ. ეს გზა ჩასავალში ნამეტანი დაკიდულია და ამასთან უხერხო სავლიანი. ღამით-კი არა, დღისითაც კი ფეხით უხდება მგზავრს სიარული ამ გზაზე და მით უმეტეს მთელ ლაშქარს გაუჭირდებოდა იმ ღამის წყვილიაღში ჩასვლა. ითაბანულმა და ომალოელმა ამისათვის გამოიყოლიეს ბლომად ფიჭვი. აანთეს მაშხალები და ისე გააკვლევინეს გზა ლაშქარს.

XV

ჯერ შუა ღამე არ იქნებოდა. ცა მოქედლიყო მოციმიციმე ვარსკვლავებით და დიდებულ მთის ბუნებას ღრმად ჩასძინებოდა. სდუმდა არე-მარე. არსაიდან ხმა. დაქრილ მხეცივით მხერმარე და მოღრიალე პირიქით თუშეთის ალაზანიც თითქო მიყუჩებულებოდა.

ემინა ნუცალხანის მთელ ბანაკსაც, აქა-იქ ოღნავ და მბეუტავ ცეცხლის გარშემო რიყსავით ეყარნენ მეომრები ბანაკის გარშემო ატუზულიყო რამდენიმე დარაჯი, რომელნიც ჩქარ-ჩქარა იხედებოდნენ ცაში, რომ ვარსკვლავების მოძრაობაზე გავგოთ თენების დრო.

იმ სიბნელეში მხოლოდ ერთგან მოსჩანდა მკრთალი სინათლე. ეს სინათლე გამოდიოდა ხანის კარავიდან. არ ეძინათ ნუცალს და მურთაზს. ვახშმის ლოდინში ორივენი ფირქს მისცემოდნენ.

— ხვალ თავდება ვადა და ვნახოთ, როგორ ასარულებენ თუშები დაპირებას, წარმოსთქვა ნუცალმა, რა აილო დაკიდული თავი და მიმოავლო თვალი მკრთალად განათებულ კარავს.

— მეტი რა გაეწყობათ, ამაყად სთქვა მხედართ მთავარმა,—უნდა ასარულონ დაპირება, თუ არა და ისევ ამოვა ქარქაშიდან ხმალი მათი სისხლის საწებელად.

— არა მგონია, რომ პირობას გადაუვიდნენ, სთქვა ხანმა რამდენიმე სიჩუმის შემდეგ, — თუკი ჰქონოდათ რამე გულში, ისე ადვილად ანთას არ გაიმეტებდნენ. ცოტა ეს-კი მაეჭვიანებს, რატომ ქალი არ მომიყვანეს დაპირებისამებრ. ვნახოთ, რას გვეტყვის ამაზე ანთა.

— ეი, დაუძახა ავარიის მბრძანებელმა კარავის დარაჯს, დამიძახე ეხლავე აბდულლას. აბდულლა მოვიარდა.

— აბღულ, თუშების ამანათი როგორა გყავს? ჰკითხა ხანმა.

— კარგად, დიდებულა, ხანო, მოწიწებით მიუგო ანდაქოელმა.

ხომ კარგად ადევნებ თვალყურს. მითქმა-მოთმა ხომ არავისთან აქვს, ან ხომ არაფერს არ ამჩნევ?

— საკუთრად ორი კაცი მყავს მიყენებული, მოახსენა თავის მბრძანებელს აბღულამ, — გულმოღვინედ ადევნებენ თვალყურს ყოველ მის მოქმედებას, ყოველ მის ნაბიჯს და არც მე და არც მათ ვერაფერი შეგვიმჩნევია. მხოლოდ ხვალინდელ დღეს მოუთმენლად მოვლის.

— კარგა ადევნე თვალყური, შენ ჩავაბარე და იცოდე თუ მოხდა რამე, შენი თავი მომცემს პასუხს. ეხლა-კი წადი და აქ მომიყვანე. უბრძანა ნუცალმა. არ გაიარა ბევრმა ხანმა. კარავის კარებში გწამონდა დევდრის ანთა.

— კეთილი იყოს შენი მოსვლა, ალერსიანად დაუხვდა ავარიის მბრძანებელი თუშეთის ამანათს და უჩვენა დასაჯდომი ალაგი თავის ახლოს.

— როგორ გინახავს აბღულა, ჰკითხა ხანმა ანთას, — ხომ არ ემდურა?

— აბღულლასთან არავითარი სამდურავი არა მაქვსრა, მადლობა ღმერთს.

— ხომ არ შეწუხდი, განაგრძო ნუცალმა, არა უშავსრა, ეს ერთი ღამესა და ხვალ დაპირებისამებრ მოგივლენ თუშები და გაგანთავისუფლებთ კიდევ.

— დიად, სთქვა ანთამ, იმედი მაქვს, რომ ხვალ უეჭველად მოვლენ თუშები და მეც განვთავისუფლდები...

— რასაკვირველია, ყოველი დაპირების ასრულებით. დაუმატა ნუცალმა ღიმილით და თვალი თვალში გაუყარა თუშების ამანათს.

— რასაკვირველია, უმტკიცა ანთამაც, — თუშებმა კარგად იციან, თუ რა მოვლით მათ, თუ პირს გადავლენ, რაღა შეუძლიანთ. ხვალ დილით უეჭველათ ველი და ღმერთია მოწყალე.

— მაშ, თუ ყოველის დაპირების ასრულება გსურთ, რატომ შენი მოსვლის მეორე დღეს ქალწული არ მომგვარეთ?

ანთა თითქო შეკრთა ნუცალის კითხვაზე. მღეღვარება დაეტყო.

— უნდა მოეყვანათ, მაგრამ, როგორც თქვენ ლეკებისაგან გაიგეთ, იმ ქალს თავი მოეკლა...

ღუმილი ჩამოვარდა.

— ჩვენ — ეს მთის ხალხი რად უნდა ვიყენეთ ერთი ერთმანეთის მტერნი, ნეტავ რად უნდა ვღვაროთ ერთი ერთმანეთის სისხლი?... სთქვა ნუცალ ხანმა კარგა ხნის ღუმილის შემდეგ და მისი დიდრონი შავი თვალები მიაჩერდნენ ანთას. — ჩვენ რომ ერთი სარწმუნოება გვქონდეს, ომ მტრობა ძმობათ გარდაგვექცეოდა. შეერთდებოდა მთელი მთა, მია-

წვდენდნენ ერთიერთმანეთს ძმურ ხელს, ღვთის რისხვად აღმოუჩნდებოდა ბარს. ჩვენი შეერთება-კი ძალიან ადვილია.

— მართალსა ბრძანებთ, ხანო, უთხრა ავარიის მბრძანებელს დევდრის ანთამ, ჩვენ — მთის ხალხს რომ ერთი რჯული გვქონდეს, ისე ადვილად არ დავღვრიდით ერთიერთმანეთის სისხლს, ქმები ვიქნებოდით... მაგრამ ეს შეუძლებელია რომ მოხდეს. თუშები არ იზამენ ამას, არ უღალატებენ თავიანთ რჯულს. ყოველი თუში დიდი, თუ პატარა, ქუდოსანი თუ მანდილოსანი არ გადუღდება იმ მთის წმიდანებს, იმ ხატებს, იმ წმიდა ღმერთებს, რომელთადაც ლოცულობდნენ მისი მამა-პაპანი, რომლისთვისაც არ ზოგავდნენ უკანასკნელ სისხლის წვეთს... მოკვდება ყოველი თუში და თავის რჯულს-კი არ გადუღდება...

ამ დროს ლეკმა შემოიტანა ვახშამი, რომელიც შესდგებოდა ცივად მოხარშულ კვიციის ხორცისაგან და კეცზე გამომცხვარ ლავაშისაგან. ხორცი ეწყო ვერცხლის ტაბაკზე და „დანა ზედ უძევეს ჯავარი, გიშრისა ტარი ავია“.*)

— აბა, ანთავ, შეექეცი, მშვენიერი ხორცია, გაუმასპინძლდა ანთას ნუცალხანი, — თქვენი ქვეყნისა და სწორე გითხრა, ესეთი გემრიელი კვიციის ხორცი დაღესტანშია-კი არ მიქამია.

კვიციის ხორცის დანახვაზე მთლად აიძვრა ანთა და ხანის სიტყვები «თქვენი ქვეყნისა» შხამად და გესლად ჩაეწვეთა გულში.

— ჩვენ, ქრისტიანები ცხენის ხორცს არა ვჭამთ, ხანო, უთხრა ნუცალს ანთამ, — ცხენის ხორცის ჭამა ისევე ეწინააღმდეგება ჩვენ რჯულს, როგორც ღორის ხორცის ჭამა თქვენ რჯულს.

— ვიცი, გესლიანად გაიღიმა ავარიის მბრძანებელმა, რა გადაჰხედა მურთაზს, — მაგრამ მე იმედი მაქვს, რომ ჩემ გულისათვის არ დაერიდები. ამით უფრო დამიმტკიცებ პატივისცემას და ერთგულებას.

— თუ კი ამით შემიძლიან დაგიმტკიცო პატივისცემა და ერთგულობა, — ბატონი ბრძანდებით, მე მზღაა ვარ.

ამ სიტყვებით დევდრის ანთამ აიღო ტაბაკიდან ერთი კარგი მსუქანი ნაჭერი და თუმცა საზიზღარი იყო მისთვის კვიციის ხორცი, გული ერეოდა, ლუკმა არ ჩადიოდა ყელში, მაგრამ მაინც... «ქამდის და ვერა ძღებოდის ღვთისაგან მოვლის შველოსა“...**)

ვახშამი გაათავეს, ანთა წაიყვანეს თავის ბინაში. პრაქიცი ჩაქრა ნუცალის კარავში, ტკბილ ძილს მიეცნენ ავარიის მბრძანებელი და მისი მხედართ-მთავარი იმ იმედით, რომ მეორე დილას თუშები მოუყვანდნენ დანაპირ ღიაცს და სხვა გადასახადს... მიართმევდნენ. მაგრამ რა იცის კაცმა, თუ რა ბედისსწერა დაჰქრის თავს.

ივ. ბუქურაული.

(დასასრული იქნება)

*) თუშური ლექსი.
*) თუშური ლექსი.